

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ**

І.С. АНДРІЄНКО

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Навчальний практикум

**Одеса
2018**

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол №__ від __ вересня 2018 року)

Рецензенти:

Давидова І.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільного права НУ "ОЮА";

Маковій В.П., кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Цивільний процес: навчальний практикум для практичних
занять та самостійної роботи/ І.С. Андрієнко. – Одеса, ОДУВС, 2018. –
112 с.

Навчальний практикум є доповненням до навчальної та методичної літератури
з навчальної дисципліни «Цивільний процес», містить методичні вказівки, конт-
рольні запитання, практичні та тестові завдання.

Практикум може бути використаний курсантами, студентами та слухача-
ми при підготовці до семінарських, практичних занять та самостійної роботи .

© Андрієнко І.С., 2018
© ОДУВС, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	11
III. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	12
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1	12
Тема 1. Поняття, предмет, метод, принципи цивільного процесуального права	12
Тема 2. Цивільні процесуальні правовідносини	17
Тема 3. Окремі питання цивільного процесуального права	25
Тема 4. Докази і доказування в цивільному процесі	36
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2	36
Тема 5. Позовне провадження	36
Тема 6. Судовий розгляд цивільних справ	43
Тема 7. Наказне провадження.....	49
Тема 8. Окреме провадження.....	54
Тема 9. Оскарження судових рішень	60
Тема 10. Виконавче провадження	68
VI. ТРЕНІНГОВЕ ЗАНЯТТЯ	74
V. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ	86
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90

ВСТУП

Наслідком реформування судової системи України стало прийняття низки законодавчих актів, функціонально спрямованістю яких є забезпечення ефективного, справедливого та своєчасного захисту прав, свобод та інтересів в суді. Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. було внесено ряд змін та новацій до діючого цивільного процесуального законодавства, що суттєво вплинуло на розвиток цивільного процесу України. Виникла нагальна потреба в оновленні та уточненні основних положень та концепцій цивільного процесуального права.

Цивільний процес є фундаментальною навчальною дисципліною у системі вищої юридичної освіти, що вивчає зміст і порядок цивільного судочинства. На основі нормативних актів, наукових і навчальних літературних джерел, судової практики розкриваються суть і процесуальна форма правосуддя щодо цивільних справ.

Вивчення цивільного процесу України є важливою складовою професійної підготовки майбутнього правознавця, оскільки практика застосування цивільних процесуальних норм у різних сферах суспільного життя має безліч проблем, викликаних недосконалістю існуючої судової системи та рядом інших факторів.

Навчальний практикум підготовлено для курсантів (студентів) денної форми навчання за напрямом підготовки 08 «Право» і покликаний надати їм допомогу у всебічному та поглибленому вивченні навчальної дисципліни «Цивільний процес».

У процесі підготовки до практичних занять курсанти (студенти) повинні засвоїти основні теоретичні концепції, зміст цивільного процесуального законодавства, практику його застосування. Структура та зміст практикума визначається навчальною програмою дисципліни. Практикум складається із п'яти основних розділів. У практикумі представлена програма навчальної дисципліни, тематичний план, теми практичних занять, орієнтовні питання до екзамену. До кожної теми надано методичні вказівки, контрольні запитання, практичні та тестові завдання. Окремі теми містять умови для складання проєктів процесуальних документів. Для набуття практичних навичок участі у цивільних процесуальних правовідносинах курсантам (студентам) пропонується практичне заняття з елементами тренінгу за темою

«Судовий розгляд». Список рекомендованої літератури включає базові, допоміжні джерела, матеріали судової практики та інформаційні ресурси.

I. ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Загальні положення цивільного процесуального права

Тема 1. Поняття, предмет, метод, принципи цивільного процесуального права

Форми та способи захисту цивільних прав. Цивільне процесуальне право та організація судової та правоохоронної системи України. Поняття цивільного процесуального права (цивільного судочинства) і його завдання. Предмет цивільного процесуального права. Метод правового регулювання цивільних процесуальних відносин. Місце цивільного процесуального права в правовій системі України. Судова форма захисту цивільних прав і законних інтересів громадян та організацій. Цивільне судочинство: завдання, види та стадії.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільно-процесуальні норми, їх структура. Дія цивільно-процесуальних норм у часі, просторі та за колом осіб.

Поняття принципів цивільного процесуального права та їх значення. Система принципів цивільного процесуального права. Проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права.

Тема 2. Цивільні процесуальні правовідносини

Поняття цивільних процесуальних правовідносин. Ознаки цивільних процесуальних правовідносин.

Передумови виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин. Елементи цивільних процесуальних правовідносин. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин. Об'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Зміст цивільних процесуальних правовідносин.

Правове положення суддів у цивільному процесі. Права та обов'язки суддів. Присяжні та їх роль у цивільному судочинстві. Склад суду. Підстави відводу (самовідводу) суду.

Поняття сторін у цивільному процесі. Цивільна процесуальна правоздатність. Цивільна процесуальна дієздатність. Види цивільної процесуальної дієздатності. Процесуальна співучасть, її види. Неналежна сторона у цивільному процесі. Процесуальне правонаступництво (поняття, умови та підстави вступу у процес правонаступника). Поняття і види третіх осіб (характеристика і підстави їх участі) у цивільному процесі. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Поняття та значення процесуального представництва. Зміст представництва у цивільному процесі. Види процесуального представництва.

Загальна характеристика інших учасників цивільного процесу. Особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу. Особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті.

Тема 3. Окремі питання цивільного процесуального права

Поняття і значення процесуальних строків. Класифікація цивільних процесуальних строків. Характеристика видів цивільних процесуальних строків. Порядок обчислення процесуальних строків, початок перебігу строків у цивільному процесі, зупинення процесуальних строків, закінчення процесуальних строків, продовження та поновлення процесуальних строків, наслідки пропущення процесуальних строків.

Поняття та види судових витрат, їх значення. Судовий збір. Об'єкти справляння судового збору. Обчислення розміру судового збору. Ціна позову. Звільнення від сплати судових витрат. Витрати, пов'язані із розглядом справи в суді. Розподіл та відшкодування понесених витрат у справі. Повернення судових витрат. Відстрочення, розстрочення і зменшення розміру витрат.

Поняття заходів процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Мета та порядок застосування заходів процесуального примусу. Процесуальний порядок застосування попередження. Процесуальний порядок видалення із залу судового засідання. Процесуальний порядок тимчасового вилучення доказів для дослідження судом. Процесуальний порядок застосування приводу.

Процесуальний штраф. Правові наслідки застосування заходів процесуального примусу.

Тема 4. Докази та доказування у цивільному процесі

Поняття і мета судового доказування. Поняття судових доказів. Предмет доказування. Ступені доказування у цивільному процесі.

Види фактів предметі доказування. Поняття засобів доказування. Пояснення сторін і третіх осіб. Показання свідків, порядок їх дослідження. Письмові докази. Речові докази та електронні докази. Порядок їх дослідження. Порядок огляду речових доказів по місцю їх знаходження. Висновки експерта. Факти, які не потребують доказування. Загальновідомі факти. Преюдиціальні факти. Факти, що придумуються. Визнання факту стороною.

Розмежування між сторонами обов'язків по доказуванню. Правові презумпції (поняття, значення). Належність доказів і допустимість засобів доказування. Оцінка судових доказів. Забезпечення доказів. Підстави і порядок забезпечення доказів.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

Види та стадії цивільного процесу

Тема 5. Позовне провадження

Поняття позову та його елементи. Види позову. Об'єднання і роз'єднання позовів. Способи захисту відповідача від заявленого позову. Заперечення проти позову. Відзив на позов. Зустрічний позов. Зміни в позовному спорі. Відмова від позову і визнання позову. Мирова угода сторін. Забезпечення позову. Підстави забезпечення позову. Способи забезпечення позову.

Процесуальний порядок пред'явлення позову. Позовна заява: її зміст та форма. Підстави та правові наслідки залишення позовної заяви без руху. Підстави повернення позовної заяви. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі. Відкриття провадження у справі. Правові наслідки відкриття провадження у справі.

Поняття та мета провадження у справі до судового розгляду. Попереднє судове засідання: строки, порядок призначення, значення.

Порядок урегулювання спору до судового розгляду. Процесуальні дії учасників справи з підготовки справи до судового розгляду. Класифікація дій з підготовки справи до судового розгляду. Процесуальне

оформлення закінчення провадження у справі до судового розгляду. Призначення справи до судового розгляду.

Тема 6. Судовий розгляд цивільних справ

Поняття і значення стадії судового розгляду. Процесуальний порядок судового розгляду. Судове засідання - процесуальна форма розгляду цивільних справ. Порядок судового засідання. Повноваження головуєчого судді по веденню справи.

Підготовча частина судового засідання. Розгляд справи по суті. Судові дебати. Ухвалення та проголошення рішення.

Ускладнення в процесі судового розгляду цивільних справ. Підстави та наслідки призупинення провадження по справі. Відкладення розгляду справи. Закриття провадження у справі. Зупинення провадження по справі. Залишення заяви без розгляду. Закінчення справи без винесення судового рішення.

Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження, його особливості. Малозначні справи.

Поняття та підстави (умови) заочного розгляду справи. Порядок повідомлення відповідача про заочне рішення. Перегляд заочного рішення. Повноваження суду при перегляді заочного рішення.

Тема 7. Наказне провадження

Поняття та особливості наказного провадження. Сторони наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Звернення до суду з заявою про видачу судового наказу. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу. Правові наслідки повернення заяви або відмови у її прийнятті.

Порядок розгляду справ в порядку наказного провадження. Поняття судового наказу. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Скасування судового наказу.

Тема 8. Окреме провадження

Юридична природа окремого провадження. Зміст і значення окремого провадження. Особи, які беруть участь у справах окремого провадження. Процесуальний порядок розгляду справ окремого провадження.

Визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним. Визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим. Провадження по справах про усиновлення дітей, які проживають на території України громадянами України та іноземними громадянами. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. Віднов-

лення прав на втрачені цінні папери на пред'явника. Визнання спадщини відумерлою. Передання безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність. Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Розгляд судом справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Особливості розгляду справ про розкриття банківської таємниці щодо фізичних і юридичних осіб.

Тема 9. Оскарження судових рішень

Загальна характеристика апеляційного оскарження. Право апеляційного оскарження рішень і ухвал суду та процесуальний порядок його реалізації. Суб'єкти та об'єкти апеляційного оскарження. Строки апеляційного оскарження. Форма і зміст апеляційної скарги. Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Приєднання співучасників і третіх осіб до апеляційної скарги.

Підготовка і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Призначення справи до розгляду у суді апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Порядок розгляду справ у суді апеляційної інстанції.

Постанови суду апеляційної інстанції та порядок їх ухвалення.

Суть і значення касаційного оскарження. Право касаційного оскарження судових рішень та процесуальний порядок його реалізації. Суб'єкти та об'єкти касаційного оскарження. Зміст касаційної скарги.

Підготовка справи до розгляду у суді касаційної інстанції. Приєднання до касаційної скарги. Розгляд цивільної справи судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Повноваження суду касаційної інстанції. Постанови суду касаційної інстанції. Ухвали суду касаційної інстанції.

Загальні правила перегляду справи у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами. Підстави перегляду у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду у зв'язку з винятковими обставинами.

Процесуальний порядок розгляду цивільних справ у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами.

Повноваження судів, що здійснював перегляд судових рішень у зв'язку з нововиявленими або винятковими обставинами.

Тема 10. Виконавче провадження

Поняття та значення виконавчого провадження. Акти, які підлягають примусовому виконанню (підстави виконання). Виконавчі доку-

менти, їх види і правове значення. Порядок видання виконавчого листа. Дублікат виконавчого листа. Виконавча давність. Перерва і зупинення строків виконавчої давності. Поновлення строків виконавчої давності.

Учасники виконавчого провадження. Особи, що приймають участь у виконавчому провадженні, і особи, що допомагають у здійсненні виконавчого провадження. Органи і посадові особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень.

Загальні правила виконавчого провадження. Звернення виконавчого документу до виконання. Добровільне виконання. Заходи примусового виконання. Час вчинення виконавчих дій. Зупинення і закриття виконавчого провадження. Повернення виконавчого документа стягувачу.

Витрати, пов'язані з виконанням рішень. Звернення стягнення на майно боржника. Виявлення та арешт майна боржника. Майно, на яке не може бути звернено стягнення. Звернення стягнення на заробітну плату та інші види доходів боржника. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб під час провадження виконавчих дій. Виконання судових рішень у немайнових спорах.

Окремі питання виконавчого провадження: негайне виконання судових рішень, поворот виконання.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	пз	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальні положення цивільного процесуального права					
Тема 1. Поняття, предмет, метод, принципи цивільного процесуального права.	8	2	2		4
Тема 2. Цивільні процесуальні правовідносини.	10	2	2		6
Тема 3. Окремі питання цивільного процесуального права.	8	2	2		4
Тема 4. Докази та доказування у цивільному процесі.	8	2	2		4
Разом за змістовим модулем 1	34	8	8		18
Всього по модулю 1	34	8	8		18
Змістовий модуль 2. Види та стадії цивільного процесу					
Тема 5. Позовне провадження	12	2	4		6
Тема 6. Судовий розгляд цивільних справ.	12	2	4		6
Тема 7. Наказне провадження.	8	2	2		4
Тема 8. Окреме провадження.	8	2	2		4
Тема 9. Оскарження судових рішень.	8	2	2		4
Тема 10. Виконавче провадження.	8	2	2		4
Разом за змістовим модулем 2	56	12	16		28
Всього по модулю 2	56	12	16		28
Усього годин	90	20	24		46

ІІІ. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Поняття, предмет, метод, принципи цивільного процесуального права

Методичні вказівки

Вивчення теми доцільно розпочати з розгляду форм та способів захисту цивільних прав, що передбачені законодавством. Особливу увагу слід приділити юрисдикційним формам захисту, що здійснюється державними та іншими органами та особами. Слід мати на увазі, що серед юрисдикційних форм найважливішою слід визнати судовий захист цивільних прав. ЦК України (ст. 16-18) передбачає, що захист цивільних прав та інтересів здійснюється судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування та нотаріусом.

При розгляді питань про предмет, метод, систему цивільного процесуального права слід враховувати існування спірних думок у вчених-процесуалістів з цього приводу. Питання щодо предмета цивільного процесу має вирішуватися із врахуванням природи цивільних процесуальних правовідносин та правильного визначення підсудності між загальними, адміністративними, господарськими судами, а також питань підвідомчості справ судам загальної юрисдикції.

Особливу увагу слід звернути на визначення цивільного процесу (судочинства) та з'ясування його завдань, а також відмінність цивільного процесу від цивільного процесуального права. Слід пам'ятати, що вид цивільного судочинства – це порядок порушення, розгляду і вирішення категорії цивільних справ. ЦПК України передбачає три види цивільного судочинства: позовне, наказне та окреме провадження. Вони відрізняються між собою за категоріями справ, підставами порушення, суб'єктами тощо.

Від видів цивільного судочинства слід відрізняти стадії цивільного судочинства, які є певними етапами, сходинками цивільного процесу.

При вивченні даної теми слід ознайомитися зі значною кількістю нормативних актів, в яких закріплені правила, що врегульовують порядок організації та здійснення правосуддя в цивільних справах. Такими джерелами, насамперед, є Конституція України, Цивільний

процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Земельний кодекс України, КЗпП України тощо.

Окрему увагу слід звернути на поняття та значення принципів цивільного процесуального права, що є важливими як для нормотворчої так і правозастосовчої діяльності.

Для виявлення специфічних властивостей принципів їх прийнято класифікувати на групи за різними ознаками. Зокрема, за змістом та сферою поширення; за формою нормативного закріплення; за роллю в регулюванні процесуально-правового становища суб'єктів правовідносин; за предметом регулювання тощо.

Основні принципи цивільного процесуального права закріплені в Конституції України, Цивільному процесуальному кодексі України та законодавстві України про судочинство.

Цікавим буде порівняння позиції вчених-процесуалістів щодо розкриття змісту окремих принципів, їх класифікації.

Контрольні питання:

1. Які форми та способи цивільних прав передбачені нормами діючого законодавства?
2. Якими судами здійснюється захист цивільних прав, свобод та інтересів?
3. Які завдання стоять перед цивільним судочинством?
4. Визначте місце цивільного процесуального права у системі правових наук.
5. Визначте предмет цивільного процесуального права.
6. Які методи правового регулювання є характерними для цивільного процесу? В чому їх суть?
7. Визначте систему цивільного процесуального права?
8. Як система цивільного процесуального права співвідноситься з системою цивільного законодавства?
9. В чому виявляється дія цивільного процесуального законодавства у часі, просторі та за колом осіб?
10. Який порядок застосування міжнародних договорів у цивільному процесі?
11. Яке значення та роль постанов Пленуму Верховного Суду України для цивільного процесу?
12. Що таке процесуальне провадження?
13. Як співвідносяться між собою поняття «цивільне процесуальне право» та «цивільний процес»?

14. Визначте особливості видів цивільного судочинства.
15. Що таке стадія цивільного процесу?
16. Як співвідносяться між собою вид та стадія цивільного процесу?
17. Які стадії цивільного процесу є обов'язковими при розгляді справи?
18. Визначте підстадії цивільного судочинства.
19. Назвіть джерела цивільного процесуального права.
20. В чому полягає суть принципів цивільного процесуального права?
21. Розкрийте значення принципів цивільного процесуального права.
22. Назвіть конституційні принципи цивільного процесуального права.
23. Які принципи цивільного процесуального права є новелою цивільного законодавства?

Тестові завдання:

1. Оберіть найбільш вдале визначення цивільного процесуального права:

- а) це галузь права, яка регулює процедуру реалізації майнових та особистих немайнових прав;
- б) це галузь права, що регулює суспільні відносини, що виникають при здійсненні правосуддя в цивільних справах;
- в) це галузь права, що регулює порядок пред'явлення та розгляду позовів з метою захисту порушених цивільних прав та охоронюваних законом інтересів;
- г) це галузь права, яка регулює порядок захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів суспільних правовідносин.

2. Оберіть форми захисту цивільних прав:

- а) цивільні права захищаються тільки в судовому порядку, в порядку цивільного судочинства;
- б) цивільні права захищаються тільки в судовому порядку або нотаріусом;
- в) цивільні права захищаються тільки в судовому порядку, комісіями з трудових спорів, нотаріусом і посадовими особами, третейськими судами;
- г) у порядку цивільного судочинства або адміністративного.

3. Метод цивільного процесуального права характеризується:

- а) підпорядкованістю учасників процесу один одному;
- б) наявністю прав у позивача і обов'язків у відповідача;
- в) формальністю судового процесу;
- г) всі варіанти вірні.

4. Цивільне судочинство складається з:

- а) наказного, позовного та окремого провадження;
- б) наказного, позовного, заочного та окремого провадження;
- в) наказного, позовного та заочного провадження;
- г) апеляційного, касаційного провадження.

5. Джерелом цивільного процесуального права є:

- а) Цивільний кодекс України;
- б) Цивільний процесуальний кодекс України;
- в) Сімейний кодекс України;
- г) все вище зазначене.

6. Дія цивільних процесуальних норм за колом осіб поширюється на права, свободи та інтереси:

- а) лише фізичних осіб;
- б) фізичних та юридичних осіб;
- в) фізичних, юридичних осіб, державні та суспільні;
- г) лише державні інтереси.

7. Оберіть найбільш вдале визначення принципів цивільного процесуального права:

- а) основні засади організації та діяльності суду;
- б) керівні положення даної галузі права;
- в) основні ідеї, положення, керівні засади з питань здійснення правосуддя у цивільних справах;
- г) порядок діяльності суду.

8. Суть принципу законності полягає:

- а) суд діє на підставі закону та вирішує справу згідно з положеннями закону;
- б) суд створений відповідно до закону;
- в) учасники процесу діють на підставі закону;
- г) цивільний процес — це законна форма захисту порушених прав.

9. Принцип безпосередності судового розгляду означає:

- а) суд під час розгляду справи повинен сам дослідити докази у справі;
- б) справа розглядається одним і тим самим складом суду;
- в) здійснення правосуддя виключно судами;
- г) відповіді а) та б).

10. Принцип раціональної процесуальної форми означає:

- а) стадійність цивільного процесу;
- б) диспозитивність процесу;
- в) встановленням процесуальних строків;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Іванова звернулася до місцевого суду м. Одеси з позовом до кондитерської фабрики «Люкс» про визнання необґрунтованою відмову у прийнятті на роботу та відшкодування моральної шкоди. Свій позов Іванова аргументувала тим, що причиною відмови стала давня неприязнь між нею та теперішнім керівництвом фабрики.

Чи підвідомчий цей спір районному суду? В порядку якого провадження може бути розглянута справа? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

У Малиновському районному суді м. Одеси розглядалася справа про поділ спільного майна подружжя Шевченків. За результатами розгляду справи автомобіль марки «MAZDA», 2007 року випуску, вартістю 84 тис. грн., був присуджений дружині. Колишній чоловік вирішив оскаржити дане судові рішення, оскільки, з його слів, саме він здійснював купівлю даного автомобіля.

На якій стадії цивільного судочинства можна оскаржити рішення місцевого суду?

Задача № 3

У судовому засіданні у справі про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої пошкодженням майна, позивач заявив до суду клопотання про здійснення відеозйомки судового засідання співробітниками місцевого телеканалу. Суд запитав у відповідача, чи погоджується він на прове дення відеозйомки, і оскільки відповідач не

дав своєї згоди на відеозйомку, суд відмовив позивачу в задоволенні зазначеного клопотання.

Чи правильними є дії суду? Про які принципи цивільного процесуіде мова?

Задача № 4

Апеляційний суд під головуванням судді Охрименка М.П. здійснював перегляд рішення суду першої інстанції. У судовому засіданні один із суддів захворів і головуєчий, щоб не відкладати слухання справи, замінив його іншим суддею, який перебував у залі судового засідання.

Чи мало місце порушення принципів цивільного процесу? Яких?

Задача № 5

Приморським районним судом м. Одеси розглядалась цивільна справа за позовом Маніна до Сидоренко про витребування майна із незаконного чужого володіння. Під час судового розгляду Манін звернувся до суду з клопотанням ведення справи російською або англійською мовою, так як він не достатньо володів українською.

Чи підлягає клопотання позивача задоволенню? Чи будуть порушені принципи цивільного судочинства?

Задача № 6

За результатами розгляду цивільної справи про захист честі, гідності та ділової репутації Київським районним судом м. Одеси було ухвалено рішення суду на користь позивача Хустова. Відповідач Савченко звернувся до суду з клопотанням про нерозголошення інформації щодо результатів розгляду даної справи усім учасникам процесу окрім позивача.

Чи відповідає дана вимога принципам цивільного судочинства? Чи підлягає клопотання відповідача задоволенню?

Тема 2. Цивільні процесуальні правовідносини

Методичні вказівки

Вивчаючи поняття цивільних процесуальних правовідносин, насамперед, слід звернутися до ознак, що їх характеризують. Цивільні процесуальні правовідносини завжди виникають між судом та іншими

учасниками процесу; оформлюють поведінку учасників процесу, яка складається з приводу відправлення правосуддя у цивільних справах; мають відносний характер, тобто визначений конкретний суб'єктивний склад правовідносин із чітким визначенням правового статусу кожного із них; виражаються у спеціальній, встановленій законом, цивільній процесуальній формі.

Виникнення цивільних процесуальних правовідносин пов'язують з наявністю комплексу обставин, без яких вони не відбудуться. Серед таких ознак традиційно виділяють: норми цивільного процесуального права, цивільну процесуальну правосуб'єктність та процесуальні юридичні факти.

Необхідно звернути увагу на з'ясування сутності таких понять як цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність. Цивільною процесуальною правоздатністю є здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи. Цивільна процесуальна дієздатність - це здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді. За обсягом цивільної процесуальної дієздатності суб'єкти можуть розглядатися як такі, що наділені повною цивільною процесуальною дієздатністю, особи з частковою цивільною процесуальною дієздатністю та особи, що не мають цивільної процесуальної дієздатності.

Окрему увагу слід приділити характеристиці елементів цивільних процесуальних правовідносин, що традиційно складаються із суб'єкта, об'єкта та змісту. Необхідно пам'ятати, що суб'єкти цивільно-процесуальних правовідносин наділені різними процесуальними правами та обов'язками, мають різну заінтересованість у справі тому їх поділяють на кілька груп: суд; особи, які беруть участь у справі; інші учасники цивільного процесу.

Сторонами у цивільному процесі визнають осіб матеріально-правовий спір між якими є предмет судового розгляду у порядку цивільного судочинства. Треті особи – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступили у цивільну справу після відкриття у ній провадження для захисту своїх суб'єктивних прав чи охоронюваних законом інтересів, відмінних від прав і охоронюваних законом інтересів позивача та відповідача. Законодавство виділяє два види третіх осіб у цивільному процесі: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору; треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. При вивченні третіх осіб у цивільному процесі необхідно з'ясувати їх відмінні ознаки від сторін.

При вивченні даної теми слід звернути увагу на поняття процесуального представництва, що характеризується неоднозначністю правових поглядів. Окремої уваги потребує визначення видів представництва у цивільному процесі.

Слід звернути увагу на класифікацію інших учасників залежно від мети їх участі у цивільному процесі, а саме: це особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, помічник судді) та особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, експерт з питань права).

Об'єкти цивільних процесуальних правовідносин – це те, з приводу чого дані правовідносини виникають. Це можуть бути різноманітні матеріальні і нематеріальні блага, що задовольняють потреби суб'єктів. Також існує точка зору, що об'єктом цивільних процесуальних правовідносин виступають дії суб'єктів правовідносин або процесуальна діяльність суду; також в якості об'єкта визначають інші матеріально-правові відносини, які захищаються судом.

Змістом цивільно – процесуальних правовідносин є юридично значуща поведінка їх учасників, а також цивільні процесуальні права та обов'язки учасників таких правовідносин, що можуть реалізуватися у сфері процесуальних дій.

Контрольні питання:

1. Розкрийте сутність цивільних процесуальних правовідносин.
2. Що є передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин?
3. Що є підставою виникнення цивільних процесуальних правовідносин?
4. Що таке цивільна процесуальна правосуб'єктність?
5. Назвіть елементи цивільних процесуальних правовідносин.
6. Визначте коло суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.
7. Що є об'єктом цивільних процесуальних правовідносин?
8. Розкрийте зміст цивільних процесуальних правовідносин.
9. Хто є сторонами у цивільному процесі?
10. Що таке процесуальна співучасть? Які підстави участі у цивільному процесі кількох позивачів та (або) відповідачів?
11. Що таке процесуальне правонаступництво? Які підстави виникнення процесуального правонаступництва?

12. Визначте поняття та види третіх осіб у цивільному процесі.
13. Поясніть відмінності між третіми особами, що заявляють самостійні вимоги щодо предмету спору, від третіх осіб, що не заявляють таких вимог.
14. Назвіть осіб, які можуть виступати представниками в порядку цивільного судочинства.
15. Визначте коло законних представників.
16. Якими документами можуть засвідчуватися повноваження представника у суді?
17. Визначте інших учасників цивільного процесу.
18. Хто належить до осіб, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу?
19. Хто належить до осіб, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті?

Тестові завдання:

1. Передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) норми цивільного процесуального права;
- б) цивільна процесуальна правосуб'єктність;
- в) процесуальні юридичні факти;
- г) норми цивільного процесуального права та цивільна процесуальна правосуб'єктність.

2. Підставою виникнення цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) норми цивільного процесуального права;
- б) цивільна процесуальна правоздатність;
- в) процесуальні юридичні факти;
- г) цивільна процесуальна дієздатність.

3. Елементами цивільних процесуальних правовідносин є:

- а) суб'єкти та об'єкти правовідносин;
- б) суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин;
- в) права, обов'язки учасників процесу;
- г) дії учасників цивільного процесу.

4. Повна цивільна процесуальна дієздатність фізичних осіб за загальним правилом виникає:

- а) з 18 років;
- б) з 16 років;
- в) з 14 років;
- г) з народження.

5. Хто може бути позивачем та відповідачем у суді:

- а) лише фізичні особи;
- б) фізичні та юридичні особи;
- в) держава;
- г) всі відповіді вірні.

6. Процесуальна співучасть передбачає участь в одній і тій самій цивільній справі:

- а) кількох позивачів;
- б) кількох відповідачів;
- в) кількох позивачів та (або) кількох відповідачів;
- г) кількох суддів.

7. Метою участі у цивільному процесі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору є:

- а) захист своїх особистих прав, свобод чи інтересів;
- б) захист прав, свобод чи інтересів однієї із сторін;
- в) захист державних інтересів;
- г) захист інтересів громади.

8. Процесуальне правонаступництво допускається у випадку:

- а) смерті фізичної особи;
- б) припинення юридичної особи;
- в) зміни кредитора чи боржника у зобов'язанні;
- г) всі відповіді правильні.

9. Представництво у цивільному процесі це:

- а) діяльність, спрямована на надання організаційно-технічної допомоги суду;
- б) діяльність, спрямована на вирішення цивільної справи;
- в) здійснення однією особою, в межах наданих повноважень, процесуальної діяльності від імені та в інтересах іншої особи;

г) діяльність, спрямована на захист власних прав та інтересів у суді.

10. Законними представниками у суді є:

- а) адвокати;
- б) керівники юридичних осіб;
- в) опікуни;
- г) прокурор.

Практичні завдання:

Задача № 1

Громадянин Бендер звернувся до місцевого суду з позовною заявою про захист честі й гідності та вимагав спростування недостовірної інформації надрукованої у газеті «Станок» під назвою «Попап под лошады», а також відшкодування моральної шкоди у розмірі 1 тис. грн.

За даною вимогою суд відкрив провадження по справі.

Визначте суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин? З якого часу у відповідача виникають правовідносини із судом? Назвіть інших можливих суб'єктів цієї справи.

Задача № 2

Внаслідок нещасного випадку на виробництві було завдано шкоди здоров'ю слюсаря Лобенко. Лобенко, маючи намір звернутися до суду з позовною заявою, подав заяву про забезпечення доказів та просив суд з участю спеціаліста оглянути слюсарний станок та призначити експертизу його технічного стану. Своє клопотання Лобенко мотивував тим, що побоюється, що згодом несправності роботи станка можуть бути усунені заводом і він буде позбавлений можливості довести свої позовні вимоги.

Чи виникли в даному випадку цивільні процесуальні правовідносини? Які юридичні факти створюють цивільні процесуальні правовідносини? Які процесуальні дії має вчинити суд за заявою Лобенко?

Задача № 3

У наслідок поломки пристроїв водопровідної системи у житловому будинку по вул. Маяковського 12, було затоплено розташовану у цокольному поверсі художню майстерню громадянина Д. Беккера. Водою було пошкоджено приміщення майстерні та мистецькі роботи

на суму 500 тис. грн. Потерпілий вирішив відшкодувати нанесені збитки за рахунок винних осіб.

Визначте суб'єктів процесуальних правовідносин у даній справі?

Задача № 4

Суддя районного суду м. Одеси Самойлов одноособово розглядав цивільну справу про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним. В судовому засіданні позивач Карпукін заявив клопотання про відкладення розгляду справи на наступний день уже в колегіальному складі суду. В обґрунтування свого клопотання позивач посилався на те, що для нього рішення суду має виключне значення, а одному судді буде важко розібратися з обставинами даної справи.

Чи підлягає клопотання задоволенню? У яких випадках допускається колегіальний розгляд справи судом першої інстанції?

Задача № 5

Під час розгляду цивільної справи про стягнення боргу, відповідач Сивун подав до суду заяву про відвід секретаря судового засідання Загоруйко. Свою заяву Сивун аргументував тим, що останній є кумом позивача, а відповідно є заінтересованою особою. Суд у задоволенні заяви відмовив, пояснивши, що секретар судового засідання не підлягає відводу.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи підлягає заява Сивуна задоволенню?

Задача № 6

Трофимов звернувся з позовом до Дубенкова про витребування з чужого незаконного володіння велосипеда «*Author*». Під час проведення судових дебатів до канцелярії суду надійшла позовна заява Романова, який просив допустити його до участі у справі як третю особу, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. У позовній заяві він зазначав, що спірний велосипед належить саме йому, у свій час він надав його у користування відповідачу. Суддя допустив Романова до участі у справі як третю особу, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Чи правильні дії судді? Якими правами користуються треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору?

Задача № 7

Водій підприємства «Кімс» Іванов під час керування автомобілем вчинив дорожню аварію, внаслідок чого було пошкоджено автомо-

біль, що належав громадянину Котову. Котов звернувся до суду з позовом до підприємства «Кімс» про компенсацію матеріальної шкоди.

Визначте учасників цивільного судочинства. В якості якого учасника процесу має виступати водій Іванов?

Задача № 8

Суворовським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за позовом Тимощенко до Борисова про визнання права власності на автомобіль. До судового засідання відповідач з'явився разом зі своїм представником Лихіним і заявив суду усне клопотання про допуск його до участі у справі, оскільки хворіє і не має можливості особисто брати участь у розгляді справи.

Суддя клопотання позивача задовольнив.

Чи відповідають дії судді чинному законодавству? Якими документами мають бути засвідчені повноваження представника?

Задача № 9

У розгляді справи за позовом Бокова В.Ю. до Зуба М.І. про поділ земельної ділянки, що є їх спільною власністю, інтереси позивача представляв адвокат Алімов. Під час судового розгляду, в якому позивач був відсутній, Алімов від імені Бокова уклав мирову угоду з відповідачем, яка була затверджена судом.

Позивач подав апеляційну скаргу, зазначивши, що адвокат уклав мирову угоду всупереч його бажанню.

Чи обґрунтована апеляційна скарга позивача?

Задача № 10

Помічник прокурора звернувся до суду із заявою про позбавлення батьківських прав Степаненко щодо її дочки, яка виховувалася у дитячому будинку. Суддя відмовив у відкритті провадження у справі на підставі того, що помічник прокурора не може бути позивачем, оскільки юридично не зацікавлений у результатах справи.

Чи правомірною є відмова суду? Якими повноваженнями наділений прокурор у цивільному процесі?

Тема 3. Окремі питання цивільного процесуального права

Методичні вказівки

Розгляд даної теми слід розпочати із розкриття поняття та значення процесуальних строків. Слід пам'ятати, що процесуальний строк – це період у часі, встановлений законом або судом, впродовж якого може або повинна бути вчинена певна процесуальна дія.

Важливим питанням є визначення видів процесуальних строків за різними критеріями класифікації. У теорії цивільного процесу строки поділяють: залежно від способу встановлення; залежно від суб'єктів, яким вони адресовані; за чіткістю визначення; залежно від їх тривалості.

Слід звернути увагу на визначені законом правила обчислення, перебігу та закінчення процесуальних строків.

При з'ясуванні суті судових витрат необхідно пам'ятати, судові витрати – це грошові витрати, що несуть сторони, треті особи, заявники, інші заінтересовані особи за вчинення в їх інтересах цивільних процесуальних дій, пов'язаних із розглядом справи у порядку цивільного судочинства.

Судові витрати складаються з двох видів: судового збору та витрат пов'язаних із розглядом справи. Судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, а також за видачу судами документів і включається до складу судових витрат. До витрат, пов'язаних із розглядом справи належать витрати: на правову допомогу; сторін та їх представників, що пов'язані з явкою до суду; пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз; пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи; пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача тощо.

Окрему увагу слід зосередити на аналізі правових норм, які визначають розмір ставок, порядок сплати судового збору. В даному аспекті слід керуватися положеннями Закону України «Про судовий збір». Ціна позову складається з грошової суми у гривнях, яка відображає заявлену грошову матеріально-правову вимогу позивача до відповідача.

Важливим є питання розподілу судових витрат між сторони. За загальним правилом стороні, на користь якої ухвалено рішення, суд присуджує з другої сторони понесені нею та документально підтвер-

джені судові витрати. Якщо позов задоволено частково, судові витрати присуджуються позивачеві пропорційно до розміру задоволених

Заходи процесуального примусу – це встановлені законом процесуальні дії, що застосовуються судом до осіб, які порушують встановлені в суді правило або протиправно перешкоджають здійснення цивільного судочинства. Метою застосування цивільно-процесуальних заходів примусу є припинення порушень процесуальних норм та забезпечення виконання окремими учасниками цивільного процесу своїх процесуальних обов'язків.

Надалі, вивчаючи заходи процесуального примусу, слід детально розглянути кожен захід процесуального примусу, що може бути застосований до учасників цивільного процесу, підстави його застосування, а також порядок застосування заходів процесуального примусу.

До заходів процесуального примусу законодавець відносить: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід свідка; штраф.

Попередження полягає в наголошенні головуючим у судовому засіданні на факті порушення учасником процесу своїх обов'язків. Видалення із залу судового засідання – це позбавлення учасника процесу чи іншої особи, яка присутня у залі судового засідання, права бути присутньою на даному судовому засіданні. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом є заходом, що застосовується у випадку, коли судом згідно витребувані речові чи письмові докази, однак вони без поважних причин до суду не подані чи не повідомлено про причини їх неподання. Примусовий привід свідка полягає у примусовому доставленні свідка, що без поважних причин не з'явився в судові засідання або не повідомив про причини неявки, до зали судового засідання для давання ним показань.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення процесуальних строків, розкрийте їх значення.
2. Здійсніть класифікацію процесуальних строків та дайте їм характеристику.
3. Наведіть приклади процесуальних строків встановлених законом.
4. Який порядок обчислення процесуальних строків?
5. Який порядок перебігу процесуальних строків?
6. Що таке судові витрати та з чого вони складаються?
7. Що таке судовий збір? Від чого залежить його розмір?

8. Що є об'єктом справляння судового збору?
9. Наведіть приклади ставок судового збору.
10. Що таке ціна позову та яким чином вона обраховується?
11. Що належить до витрат пов'язаних із розглядом справи?
12. Що означає «відстрочка» та «розстрочка» судових витрат?
13. Як розподіляються судові витрати між сторонами?
14. Яким чином розподіляються судові витрати у разі відмови від позову і укладення мирової угоди?
15. Визначте поняття заходів процесуального примусу та мету їх застосування.
16. Який процесуальний порядок та підстави застосування штрафу?
17. До кого із учасників цивільного процесу може бути застосовано видалення із залу судового засідання?
18. Який процесуальний порядок застосування тимчасового вилучення доказів для дослідження судом?

Тестові завдання:

1. Процесуальний строк це:

- а) проміжок часу, протягом якого особа може звернутися до суду за захистом порушених прав;
- б) проміжок часу, протягом якого повинні або мають право бути вчинені відповідні процесуальні дії;
- в) проміжок часу, протягом якого сторони мають виконати взяті на себе зобов'язання;
- г) жодний варіант не вірний.

2. Вкажіть процесуальний строк, встановлений законом:

- а) строк для подання доказів по справі;
- б) строк розгляду справи по суті;
- в) строк відкладання розгляду справи;
- г) строк зупинення розгляду справи.

3. Строки, які встановлюють конкретні часові проміжки:

- а) абсолютно визначені;
- б) розумні;
- в) відносно визначені;
- г) альтернативні.

4. Наслідком пропуску процесуального строку є:

- а) втрата права на вчинення процесуальних дій;
- б) накладення на особу штрафних санкцій;
- в) застосування заходів процесуального примусу;
- г) жодних несприятливих наслідків.

5. Судові витрати включають в себе:

- а) судовий збір;
- б) судовий збір та оплата послуг адвоката;
- в) витрати пов'язані з розглядом справи;
- г) судовий збір та витрати пов'язані з розглядом справи.

6. Ставка судового збору може обраховуватися виходячи з розміру:

- а) неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- б) прожиткового мінімуму;
- в) мінімальної заробітної плати;
- г) середньої заробітної плати.

7. Ціна позову це:

- а) вартісна величина матеріально-правової вимоги позивача до відповідача;
- б) розмір судового збору;
- в) затрати сторін на розгляд справи у суді;
- г) всі відповіді правильні.

8. У позовах про стягнення аліментів ціна позову визначається сукупністю всіх виплат, але більше ніж за:

- а) 3 місяці;
- б) 6 місяців;
- в) 1 рік;
- г) 3 роки.

9. До заходів процесуального примусу не можна віднести:

- а) видалення із залу судового засідання;
- б) привід свідка;
- в) накладення штрафу;
- г) виправні роботи.

10. Який орган виконує ухвалу про привід свідка:

- а) суд;

- б) нотаріус;
- в) органи внутрішніх справ;
- г) державний виконавець.

Практичні завдання:

Задача № 1

Романюк подав до суду апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції про відмову у відкритті провадження по справі. Суд у прийнятті скарги відмовив, пояснивши, що останнім днем звернення зі скаргною був попередній день – неділя.

Чи відповідають дії суду нормам законодавства?

Задача № 2

За результатами розгляду цивільної справи про позбавлення батьківських прав подружжя Симоненків щодо їх малолітнього сина Федора, Приморський районний суд м. Одеси ухвалив відповідне рішення 8 квітня 2017 р. Подружжя, вважаючи рішення незаконним та недостатньо обґрунтованим, вирішило його оскаржити в апеляційному порядку.

Який останній день строку звернення з апеляційною скаргною? Який порядок перебігу процесуальних строків?

Задача № 3

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа про визнання батьківства та стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини. Відповідач Якименко В.П. від явки до суду ухилявся. Суд постановив ухвалу, якою оголосив розшук відповідача.

Чи є правомірними дії судді? Хто проводить розшук відповідача? Хто несе витрати на його розшук? Який розмір судового збору при зверненні до суду з заявою про стягнення аліментів?

Задача № 4

Пахомова звернулася з позовом до Київського районного суду м. Одеси про стягнення 20 тис. грн. боргу з її колишнього чоловіка. Під час попереднього судового засідання позивачка відмовилася від позову та звернулася з проханням про повернення їй суми сплаченого судового збору за подання позовної заяви.

Чи допускається повернення суми судового збору випадку відмови позивача від позову?

Задача № 5

Єгорова звернулася до місцевого суду із заявою про видачу судового наказу з вимогою про повернення їй суми заборгованості по заробітній платі у розмірі 18 тис. грн. не виплаченої їй підприємством «Мінор» за минулий рік.

Суд, розглянувши матеріали справи та з'ясувавши наявність спірних правовідносин між підприємством та Єгоровою, відмовив у видачі судового наказу. Єгорова вирішила звернутись повторно до суду подавши позов з тією ж вимогою.

Чи підлягає сплаті судовий збір у разі подання позовної заяви після відмови у видачі судового наказу? Яким буде його розмір?

Задача № 5

Під час судового засідання між позивачем Авдєєвим та представником відповідача адвокатом Сурко виникла суперечка, що перейшла у взаємні образи та бійку. Суд постановив ухвалу про видалення із залу судового засідання представника відповідача Сурко, пояснивши, що до позивача такі заходи примусу застосовані не можуть бути.

Чи були допущені судом помилки? Який порядок видалення із залу судового засідання? До якого виду відповідальності відноситься даний захід?

Задача № 6

У справі за позовом Туріна до Бойченко про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої залиттям квартири, у якості свідка був запрошений їх сусід Семенов. Під час судового засідання Семенов відмовився від дачі показань, пояснивши що має дружні стосунки з обома сторонами процесу. Суд постановив ухвалу про накладення на Семенова штрафу.

Чи правомірною є відмова свідка від дачі показань? Чи правомірними є дії суду? за що може бути накладено штраф на учасника цивільного процесу? Який вид відповідальності передбачений для свідка у цивільному процесі?

Задача № 7

Київським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа про поділ спільного майна подружжя Рильських. Позивачка Рильська у своїх вимогах посилалася на письмові докази належності їй побутової техніки, що знаходилися у матері її колишнього чоловіка Коваленко. На вимогу суду, щодо надання відповідних доказів відпо-

відачем у розпорядження суду, відповіді від Коваленко так і не надійшло.

Які заходи процесуального примусу можуть бути застосовані судом за даних обставин? Який порядок їх застосування?

Задача № 8

Мистецтвознавець Бутнев, залучений до розгляду справи в якості спеціаліста, відмовився від явки до суду та наданні відповідної консультативної допомоги суду. Суд постановив ухвалу про примусовий привід Бутнева у судові засідання та притягнення його до кримінальної відповідальності за відмову від участі у процесі.

Чи правомірними є дії суду? Суб'єктом якої відповідальності може бути спеціаліст?

Задача № 9

У справі про розірвання шлюбу та поділ майна подружжя сторони справи зауважили, що кілька свідків не виявили бажання відвідати судові засідання, хоч вони наполягали на цьому. Суд відмовився постановити ухвалу про їх привід, мотивуючи це тим, що достатньо буде судового виклику для зазначених свідків.

Чи правильно діяв суд в даній ситуації? Який порядок застосування даного заходу примусу?

Тема 4. Докази і доказування у цивільному процесі

Методичні вказівки

За даною темою, перш за все, підлягають з'ясуванню поняття доказів, доказування, засобів доказування та їх співвідношення між собою, види доказів та засобів доказування, питання належності та допустимості доказів та їх оцінка судом.

Слід пам'ятати, що у відповідності до законодавства доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Процесуальною формою доказів є визначені цивільним процесуальним законом засоби доказування, в яких закріплюються фактичні дані, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи. Засобами доказування є пояснення сторін, третіх осіб, їх представників, допитаних як

свідків; показання свідків; письмові докази; речові докази; електронні докази; висновки експертів.

Необхідно звернути увагу на класифікацію доказів за різними підставами: за характером зв'язку змісту доказів з фактами, що підлягають встановленню (прямі та непрямі докази); за способом утворення фактичних даних (первісні та похідні докази); за джерелом отримання фактичних даних (особисті докази, речові та змішані докази).

Важливим питанням є визначення предмета доказування в кожній цивільній справі та меж доказування. Слід також вивчити елементи процесу доказування та його етапи, особливу увагу приділити оцінці доказів, її критеріям, видам та змісту.

Доказування слід розглядати як процесуальну діяльність суду та інших учасників цивільного процесу, спрямовану на встановлення істини у конкретній цивільній справі і вирішення спору між сторонами. Предметом доказування є факти, що обґрунтовують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для вирішення справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення. Процес доказування передбачає три етапи: збирання доказів; дослідження доказів; оцінка доказів.

Контрольні питання:

1. Що є доказами у справі?
2. Визначте види доказів та дайте їм характеристику.
3. Що є процесуальною формою доказів?
4. Розкрийте поняття належності та допустимості доказів.
5. Що таке доказування та які етапи процесу доказування?
6. Що є предметом доказування?
7. Які обставини не потребують доказування?
8. Які обставини вважаються загальновідомими та не потребують доказування?
9. Які факти вважаються преюдиціальними?
10. Розкрийте суть пояснень сторін, третіх осіб, їх представників як засобів доказування.
11. Розкрийте поняття показання свідків.
12. Що є письмовими доказами? Визначте їх ознаки.
13. Які особливості подання письмових доказів?
14. Розкрийте суть та особливості речових доказів.
15. Дайте поняття та визначте види експертизи.
16. Який процесуальний порядок призначення експертизи?
17. Охарактеризуйте висновок експерта як засіб доказування.

18. У яких випадках здійснюється забезпечення доказів?
19. Назвіть способи забезпечення доказів.

Тестові завдання:

1. Хто з перерахованих нижче осіб може бути допитаний в якості свідка:

- а) малолітня особа;
- б) недієздатна особа;
- в) адвокати з приводу адвокатської таємниці;
- г) будь-які особи можуть бути допитані як свідки.

2. Хто визначає належність, допустимість, достовірність, достатність доказів та їх взаємний зв'язок:

- а) суд;
- б) особи, які беруть участь у справі;
- в) сторони;
- г) прокурор.

3. Не є доказом показання свідка:

- а) який не досяг 18 річного віку;
- б) який посилається на інформацію, відому йому від третіх осіб;
- в) який перебуває у близькій спорідненості до сторони процесу;
- г) який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини.

4. Обов'язок доказування покладено на:

- а) суддю;
- б) сторони;
- в) свідків;
- г) прокурора.

5. Які з перелічених нижче обставин не потребують доказування:

- а) визнані іншою стороною у справі;
- б) факт нещасного випадку під час аварії на ЧАЕС;
- в) факт заподіяння шкоди під час вчинення злочину, вста новлений вироком суду;
- г) факти, визнані широким колом осіб.

6. Допустимість доказів це:

- а) прийняття судом лише тих доказів, які одержані у порядку, встановленому законом;
- б) можливість сторін подавати будь-які докази, які обґрунтовують їх доводи;
- в) безпосереднє дослідження судом доказів в судовому засіданні;
- г) прийняття судом лише письмових доказів.

7. Належність доказів це:

- а) прийняття судом лише тих доказів, які одержані у порядку, встановленому законом;
- б) прийняття судом доказів, що містять інформацію щодо предмета доказування;
- в) безпосереднє дослідження судом доказів в судовому засіданні;
- г) прийняття судом доказів, що за законом можуть підтверджуватись певними засобами доказування.

8. Підставою звільнення від доказування є:

- а) відмова позивача від позову;
- б) визнання позову відповідачем;
- в) укладання сторонами мирової угоди;
- г) визнання стороною обставин справи.

9. Способом забезпечення доказів є:

- а) допит свідка;
- б) призначення експертизи;
- в) огляд судом речових доказів;
- г) всі відповіді правильні.

10. У яких випадках призначення експертизи є обов'язковим:

- а) необхідності встановлення психічного стану особи;
- б) необхідності встановлення характеру і ступеню ушкодження здоров'я;
- в) має місце клопотання обох сторін;
- г) всі відповіді правильні.

Практичні завдання:

Задача № 1

Кравченко подав позов до Трипільського про стягнення боргу в сумі 20 тис. грн. за розпискою і, підтверджуючи свої вимоги, просив допитати в якості свідків своїх сусідів Васильченка та Мороза, які були присутні при укладанні договору позики і підписалися у розписці. Відповідач подав заперечення проти позову, посилаючись на те, що в присутності своєї жінки Трипільської повернув борг, однак документальних доказів не має.

Визначте, які факти входять до предмета доказування по цій справі. Вирішіть питання про належність і допустимість доказів у даній справі.

Задача № 2

До місцевого суду була подана позовна заява Марченко до колишнього чоловіка Самойлова про поділ майна придбаного за період їх спільного проживання. Одночасно із позовом Марченко подала заяву про необхідність негайного допиту свідка Костюка, який знаходився в лікарні у тяжкому стані та накладення арешту на окреме майно, що знаходиться у володінні Самолова.

Як повинен діяти суддя? Визначте підстави, засоби, порядок забезпечення доказів?

Задача № 3

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалась цивільна справа за позовом Дубова до Слинько про стягнення 50 тис. грн. за договором позики. У судовому засіданні відповідач позову не визнав та повністю заперечував вимогу.

На підтвердження своїх вимог Дубов заявив клопотання, в якому просив заслухати в судовому засіданні таємно зроблений ним аудіозапис, із змісту якого можна зробити висновок про наявність договору позики і те, що Слинько визнавав наявність боргу.

Суд клопотання задовольнив.

Чи правильні дії суду?

Задача № 4

У суді розглядалася справа за позовом колишнього головного бухгалтера підприємства «Оріон» Павлюхіна В.І. про незаконне його звільнення за підстави невідповідності займаній посаді внаслідок не-

достатньої кваліфікації та поновлення на попередній посаді. В якості доказів, що підтверджують вимоги позивача, Павлюхін В.І. надав роз'яснення спеціаліста Калмацького М.А. по окремим даним бухгалтерської документації.

Чи є доказом роз'яснення спеціаліста? Які докази є належними по даній справі?

Задача № 5

11 серпня 2015 року Бірюкова В.О. подала до суду позов до Деркача І.В. про стягнення боргу за договором позики. До позовної заяви позивачка додала копію розписки у якій зазначалося, що відповідач взяв у борг у Бірюкової В.О. 10 000 грн. строком на один рік. У судовому засіданні позивачка не з'явилась, та просила розглянути справу за її відсутності. Відповідач також у судовому засіданні не з'явився, хоча був повідомлений належним чином, про причини неявки не повідомив.

Чи може суд задовольнити позов на підставі наданого позивачем доказу? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 6

У районному суді м. Одеси розглядалася справа за позовом громадянина Горіна про визнання громадянки Бугаєнко такою, що втратила право користування житловим приміщенням - квартирою по вул. Армійській, 35. Відповідачка заявила клопотання про допит в якості свідка свого родича громадянина Титаренка. Позивач категорично заперечував проти допиту заявленого свідка, оскільки вважав, що Титаренко психічно хвора людина, адже декілька років тому перебував на лікуванні у психіатричній лікарні.

Дайте правову оцінку ситуації.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 5. Позовне провадження

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати з аналізу основних наукових концепцій щодо визначення правової природи позову: моністичної,

дуалістичної, процесуальної. Слід пам'ятати, що поняття позову є одним із найбільш спірних у правовій літературі. З урахуванням особливостей даної правової категорії його розглядають як належним чином оформлену вимогу про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових та інших правовідносин.

Окрему увагу необхідно звернути на співвідношенні таких понять як «позов», «право на позов», «позовна заява».

Необхідно з'ясувати основні елементи позову, що визначають його специфічні ознаки. Такими елементами є підстава позову, предмет позову та його зміст.

Слід детально розглянути класифікацію позовів за різними підставами. За способом процесуального захисту вони класифікуються на позови: про присудження, про визнання, перетворювальні. Важливе значення має також поділ позовів за характером спірного матеріального правовідношення на: цивільні, сімейні, трудові, земельні та житлові.

Також слід пам'ятати, що предметом судового розгляду може бути один позов або кілька. Об'єднання позовів дозволяє в одному провадженні розглядати кілька матеріально-правових вимог. Роз'єднання позовів застосовується тоді, коли в одному провадженні перебувають декілька позовів, якщо їх спільний розгляд ускладнює вирішення справи.

Важливою частиною опанування теми є розгляд питання щодо змін у позові, відмови від позову та визнання позову, а також укладення сторонами мирової угоди. Зокрема, позивач протягом усього розгляду справи має право змінити по суті підставу або предмет позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог. Відмова від позову передбачає одностороннє усне або письмове волевиявлення позивача в суді, спрямоване на відмову від судового захисту своєї вимоги. Визнання позову відповідачем є одностороннє усне або письмове волевиявлення відповідача, спрямоване на припинення спору з позивачем. Мирова угода – це укладена між сторонами та визнана судом домовленість (договір) про припинення спору між сторонами шляхом взаємних поступок, яка стосується їхніх прав, обов'язків та предмета позову.

Особливу увагу необхідно приділити положенням ЦПК України щодо зустрічного позову та порядку його подачі, забезпеченню позову, видам та способам забезпечення позову.

Важливо засвоїти, що право на пред'явлення позову може бути здійснене тільки у порядку, встановленому законом. До такого поряд-

ку слід віднести: дотримання правил про підсудність; дієздатність позивача; дотримання належної форми позовної заяви.

Необхідно зосередити увагу на процесуальному порядку призначення та проведення попереднього судового засідання та змісті процесуальних дій суду та інших учасників процесу. Слід засвоїти, що попереднє судове засідання проводиться за загальними правилами, проте з певними особливостями, обумовленими специфікою цілей та завдань стадії підготовки.

Контрольні питання:

1. Що таке позов та з яких елементів він складається?
2. Визначте предмет, підставу та зміст позову.
3. Здійсніть класифікацію позовів за їх процесуальною метою.
4. За яких умов допускається об'єднання позовів?
5. В чому суть роз'єднання позовів?
6. Які зміни у позові допускаються?
7. Що таке відмова від позову та які її правові наслідки?
8. Що таке визнання позову та які його правові наслідки?
9. Розкрийте суть та процесуальний порядок укладення мирової угоди.
10. Що таке забезпечення позову, яка його мета?
11. Назвіть види забезпечення позову.
12. Який процесуальний порядок подання позовної заяви до суду?
13. Які вимоги до форми та змісту позовної заяви?
14. Які документи обов'язково додаються до позовної заяви?
15. За яких підстав позовна заява залишається без руху?
16. За яких підстав позовна заява повертається позивачу?
17. У яких випадках суддя відмовляє у відкритті провадження у справі?
19. Які умови та процесуальний порядок відкриття провадження у справі?
20. Які правові наслідки відкриття провадження у справі?

Тестові завдання:

1. Позов слід визначати як:

а) належним чином оформлену матеріально-правову вимогу позивача до відповідача про захист порушених, невизнаних, оспорених прав, яка пред'являється через суд;

б) вимогу позивача до суду про захист суб'єктивного права;

в) засіб порушення діяльності суду;

г) спосіб виконання судового рішення, постановленого по справі.

2. Підстава позову це:

а) матеріально-правова вимога позивача до відповідача;

б) юридичні факти, на основі яких позивач обґрунтовує свої вимоги;

в) матеріальний об'єкт, для повернення якого позивач звернувся до суду;

г) спосіб судового захисту порушених прав позивача.

3. Предмет позову це:

а) матеріально-правова вимога позивача до відповідача;

б) юридичні факти, на основі яких позивач обґрунтовує свої вимоги;

в) матеріальний об'єкт, для повернення якого позивач звернувся до суду;

г) спосіб судового захисту порушених прав позивача.

4. Способом захисту відповідача від заявленого позову є:

а) визнання позову;

б) усні пояснення;

в) подання відзиву;

г) неявка до суду.

5. Зміни у позові можуть торкатися:

а) зміни позивача чи відповідача;

б) зміни підстави або предмету позову;

в) зміни способу судового захисту;

г) зміни виду судочинства.

6. Підставою залишення позовної заяви без руху є:

а) подання заяви недієздатною особою;

б) не сплата позивачем судового збору;

в) призов сторони до складу Збройних Сил України;

г) смерть сторони у справі, що передбачає правонаступництво.

7. Підставою повернення позовної заяви суддею суду першої інстанції є:

- а) подання заяви неієздатною особою;
- б) не сплата позивачем судового збору;
- в) призов сторони до складу Збройних Сил України;
- г) смерть сторони у справі, що передбачає правонаступництво.

8. Суддя відмовляє у відкритті провадження у справі у випадку:

- а) подання заяви неієздатною особою;
- б) не сплати позивачем судового збору;
- в) смерті сторони у справі, що передбачає правонаступництво;
- г) смерті сторони у справі, що не передбачає правонаступництва.

9. Відзив на позов відповідач має право пред'явити:

- а) до початку відкриття провадження у справі;
- б) до або під час попереднього судового розгляду;
- в) до початку розгляду справи по суті;
- г) на будь-якій стадії цивільного процесу.

10. Правило ,щодо подання копій позовної заяви не поширюється на позови про :

- а) стягнення аліментів;
- б) поновлення на роботі;
- в) відшкодування моральної шкоди;
- г) повернення боргу.

Практичні завдання:

Задача № 1

Під час розгляду справи місцевим судом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою позивач Семагін вирішив змінити підставу та предмет позову. Суд допустив змінений позов до розгляду.

Чи були допущені процесуальні помилки? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Макеєнко звернувся в суд з позовом до Сивун про повернення боргу за договором купівлі-продажу земельної ділянки у сумі 100 тис. грн. Під час судового розгляду позивач заявив клопотання про збільшення розміру позовних вимог ще на 20 тис. грн.

Суддя відмовив Макеєнко, мотивуючи це тим, що клопотання про збільшення розміру позовних вимог є не обґрунтованим, а також пояснив позивачу, що здійснювати своє право на збільшення чи зменшення розміру позовних вимог він може лише на стадії попереднього судового розгляду.

Дайте правову оцінку даній ситуації. До якого кола прав належить право позивача щодо зміни розміру позовних вимог?

Задача № 3

До Київського районного суду м. Одеси звернулася громадянка Трембус з позовом до підприємства «Будкін» про стягнення заборгованості по заробітній платі, компенсації за затримку розрахунків та стягнення моральної шкоди. При вирішенні питання щодо відкриття провадження у справі, суддею була постановлена ухвала про залишення позовної заяви без руху та надано позивачці строк для усунення недоліків. В обґрунтування зазначеної ухвали судом покладено той факт, що позивачкою не було додано до позовної заяви копій позовної заяви та усіх інших документів для відповідача.

Чи правильні дії суду?

Задача № 4

Громадянка Перова звернулася до районного суду м. Одеси з позовом до Ларіонова про стягнення боргу розміром 14 тис. грн. У судовому засіданні відповідач визнав позов повністю і запропонував передати позивачеві замість грошової суми фотокамеру “Sony” вартістю 16 тис. грн. Позивачка не заперечувала проти цього та на такій підставі сторони вирішили укласти мирову угоду.

Суддя, у провадженні якого знаходилася справа, відмовився визнати цю мирову угоду, оскільки вартість фотокамери перевищувала розмір боргу.

Чи правильно діяв суддя? Який принцип цивільного процесу порушено?

Задача № 5

У серпні 2014 р. до Суворовського районного суду м. Одеси була подана позовна заява Кузнецова до Кузнецової про втрату права користування житловим приміщенням. При вирішенні питання про відкриття провадження у справі суддею Нестеренко було з’ясовано, що за даною заявою уже відкрите провадження Малиновським районним

судом м. Одеси. На цій підставі судом було постановлено ухвалу про повернення позовної заяви позивачу.

Чи правомірними є дії суду? Визначте та дайте характеристику підставам повернення позовної заяви.

Задача № 6

20 квітня 2016 р. Шульженко звернулася до Приморського районного суду м. Одеси з позовною заявою про стягнення з громадянина Дмитренка заборгованості за договором оренди житлового приміщення. Суддя районного суду, розглянувши позовну заяву, 23 квітня 2016 р. виніс ухвалу про відкриття провадження у справі та призначив попередній судовий розгляд на 15 травня 2016 р.

Чи правомірні дії судді? У які строки призначається проведення попереднього судового засідання?

Задача № 7

До Київського районного суду м. Одеси надійшла позовна заява Савіцької до Савіцького про визначення місця проживання їх малолітньої доньки Олени.

Суддя своєю ухвалою відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивуючи тим, що позивач не вказав адреси відповідача та не сплатив судовий збір.

Чи правомірні дії судді? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 8

У квітні 2010 р. Хмаров звернувся до суду з позовом до Охріменка та Тимчука про відшкодування шкоди завданої, внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Під час проведення попереднього судового засідання спір врегульований не був і суддя призначив справу до розгляду.

В якому порядку може бути врегульовано спір до судового розгляду? Яким чином здійснюється призначення справи до розгляду? Протягом якого строку справа має бути призначена до розгляду з моменту відкриття провадження по справі?

Тема 6. Судовий розгляд цивільних справ

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати із з'ясування сутності та змісту стадії судового розгляду, співвідношення понять «судовий розгляд» та «судове засідання». Необхідно засвоїти, що судовий розгляд є основним етапом цивільного процесу, на якому здійснюється правильний і своєчасний розгляд цивільної справи по суті. У відповідності з ЦПК суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістьдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження - не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку.

Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті (ст. 210 ЦПК).

За змістом судове засідання складається з декількох частин: підготовчої; розгляду справи по суті; судових дебатів; ухвалення та проголошення рішення. Підготовча частина має попередньо-перевірочний характер і полягає в тому, що процесуальні дії суду та інших учасників процесу спрямовуються головним чином на визначення можливості розгляду справи по суті в конкретному судовому засіданні. Розгляд справи по суті передбачає з'ясування обставин справи та дослідження доказів, що підтверджують вимоги чи (та) заперечення сторін. Судові дебати – це частина судового засідання, в якій особи, які беруть участь у справі, у промовах підбивають підсумки своїх пояснень, дають оцінку дослідженим доказам, наводять власну точку зору щодо того, яким повинен бути результат розгляду та вирішення справи. Ухвалення та оголошення рішення суду – підсумкова частина судового засідання, в якій судом справа вирішується по суті та оголошується рішення.

Окремої уваги потребує з'ясування процесуальних дій суду у разі виникнення ускладнень у ході судового розгляду. Виділяють дві основні форми ускладнень цивільного судочинства, які, своєю чергою, поділено ще на кілька: тимчасове припинення провадження у справі; закінчення провадження без ухвалення рішення суду по справі. Тимчасове припинення провадження у справі полягає у тому, що процес у справі може продовжуватися після усунення перешкод, які стали підставою для припинення провадження і може мати форми: перерви в судовому засіданні, відкладення розгляду справи або зупинення провадження у справі. Закінчення провадження без ухвалення рішення

суду по справі передбачає закриття провадження в цивільній справі та залишення заяви без розгляду.

Новелою цивільного законодавства є розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження. Спрощений порядок може бути застосовано до, так званих, малозначних справ та справ, що виникають із трудових відносин. Також, у порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених законом (що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя; щодо спадкування; щодо приватизації державного житлового фонду; щодо визнання необґрунтованими активів та їх витребування; в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб тощо). Слід пам'ятати, що суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяті днів з дня відкриття провадження у справі (ст.275 ЦПК).

Важливою частиною опанування теми є розгляд питання заочного розгляду справи. Необхідно з'ясувати сутність заочного провадження, його особливості та умови. Під заочним розглядом справи розуміють спрощене провадження у справі, під час якого суд ухвалює рішення на підставі наявних доказів за згодою позивача і при відсутності відповідача, належним чином проінформованого про час і місце судового засідання, якщо від нього не надійшло повідомлення про причини неявки або якщо зазначені відповідачем причини визнані неповажними. Умовами проведення заочного розгляду є: неявка відповідача; належне його повідомлення; відсутність поважних причин неявки; згода позивача на заочне провадження; не подання відповідачем відзиву на позов. Окремо слід розглянути процесуальний порядок скасування заочного рішення суду.

Контрольні питання:

1. Розкрийте суть поняття «судовий розгляд».
2. Назвіть процесуальні строки судового розгляду.
3. Назвіть етапи судового розгляду.
4. Які процесуальні дії має вчинити суд у підготовчій частині судового розгляду?
5. Які процесуальні наслідки неявки в судове засідання сторін?
6. Які процесуальні наслідки неявки в судове засідання свідків?

7. Які наслідки неповідомлення сторонами про зміну адреси проживання?
8. Яким учасникам судового розгляду може бути заявлено відвід?
9. У якому порядку сторони та треті особи дають пояснення по справі?
10. Визначте процесуальний порядок допиту свідків (малолітніх свідків).
11. Які процесуальні особливості дослідження письмових та речових доказів?
12. У якому порядку проводяться судові дебати, чи обмежені вони у часі?
13. Які ускладнення можуть виникнути у ході судового розгляду?
14. Визначте підстави для відкладення розгляду справи.
15. Визначте підстави для зупинення розгляду справи.
16. Назвіть підстави та визначте правові наслідки закриття провадження у справі.
17. За яких підстав заява залишається без розгляду та які наслідки таких дій?
18. Які справи можуть розглядатися у порядку спрощеного позовного провадження?
19. Які особливості розгляду справи у спрощеному порядку?
20. Що таке «заочний розгляд справи»?
21. Визначте мету та умови заочного розгляду справи.
22. Визначте процесуальний порядок заочного розгляду справи.
23. Який порядок перегляду заочного рішення суду?
24. За яких обставин заочне рішення суду підлягає скасуванню?
25. Чи допускається оскарження заочного рішення суду в загальному порядку?
26. Який порядок набуття заочним рішенням законної сили?
27. Що таке судові рішення та які його види?
28. Яким вимогам, визначеним ЦПК, мають відповідати судові рішення?

Тестові завдання:

1. Суд має розпочати розгляд справи по суті у строк:

- а) не більше 20 днів з дня відкриття провадження у справі;
- б) не більше 30 днів з дня відкриття провадження у справі;
- в) не більше 40 днів з дня відкриття провадження у справі;

г) не більше 60 днів з дня відкриття провадження у справі.

2. Ускладненнями у ході судового розгляду є:

- а) заочний розгляд справи;
- б) неявка у судове засідання свідка;
- в) відкладення судового розгляду;
- г) проведення експертизи.

3. Під час розгляду справи по суті першими мають дати пояснення:

- а) позивач та його представник;
- б) відповідач та його представник;
- в) треті особи з самостійними вимогами;
- г) прокурор, який подав позов.

4. Судові дебати це:

- а) пояснення сторін;
- б) роз'яснення суду;
- в) покази свідків;
- г) промови осіб, які беруть участь у справі.

5. Спрощений порядок розгляду справи допускається у справах:

- а) що виникають із сімейних відносин;
- б) що виникають із трудових відносин;
- в) що виникають із боргових відносин;
- г) у всіх зазначених випадках.

6. Заочний судовий розгляд допускається у випадках:

- а) неявки у судове засідання належно повідомленого позивача;
- б) неявки у судове засідання належно повідомленого відповідача;
- в) неявки у судове засідання належно повідомлених позивача та відповідача;
- г) неявки у судове засідання належно повідомленого свідка.

7. Заочне рішення суду може бути оскаржено:

- а) лише у загальному порядку;
- б) до суду який його ухвалив;
- в) у загальному порядку та до суду який його ухвалив;
- г) взагалі не підлягає оскарженню.

8. У яких випадках суд зобов'язаний відкласти розгляд справи:

- а) у разі неявки в судове засідання свідка;
- б) у разі неявки в судове засідання експерта;
- в) у разі неявки в судове засідання відповідача, про якого нема відомостей про вручення судової повістки;
- г) у всіх зазначених випадках.

9. Підставою обов'язкового зупинення провадження у справі є:

- а) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво;
- б) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництво;
- в) перебування сторони на строковій військовій службі;
- г) перебування сторони у службовому відрядженні.

10. Підставою закриття провадження у справі є:

- а) заяву було подано недієздатною особою;
- б) спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав розглядається в іншому суді;
- в) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво;
- г) смерть позивача або відповідача, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництво;

Практичні завдання:

Задача № 1

Мартінова звернулась до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу частини будинку, укладеного з недодержанням вимог закону про його нотаріальне посвідчення. Позивачка у зв'язку зі станом здоров'я в судове засідання не з'явилася та просила розглядати справу без її участі.

Суд розглянув справу та ухвалив заочне рішення.

Визначте правомірність дій суду. За яких умов допускається заочний розгляд справи?

Задача № 2

Громадянин Ярошук звернувся з позовом до районного суду м. Одеси про відшкодування матеріальної та моральної шкоди завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Під час попереднього судового засідання позивач змінив предмет позову. При розгляді справи по суті Ярошук виявив бажання скористатися правом зміни підстави позову, однак суддя відмовив, мотивуючи свою відмову тим, що правом зміни позову, відповідно до ст. 32 ЦПК, можна скористатися лише один раз.

Визначте правомірність дій суду.

Задача № 3

Гнатенко звернувся в суд з позовом до директора заводу Крайнева з вимогою поновити його на роботі на посаді токаря першого розряду та виплатити заробітну плату за час вимушеного прогулу. В судовому засіданні директор запропонував позивачу укласти мирову угоду. Відповідно до умов угоди директор приймає Гнатенко на попереднє місце роботи, однак він повинен відмовитися від виплати заробітної плати за час вимушеного прогулу. Позивач з такими умовами погодився. Суд визнав умови мирової угоди і постановив ухвалу про залишення заяви без розгляду.

Дайте правову оцінку даній ситуації та проаналізуйте правомірність дій суду.

Задача № 4

Іванов звернувся до суду з позовом до своєї колишньої дружини Іванової про вселення його в квартиру, так як після розірвання шлюбу відповідачка замінила замки і не пускала його. Суд відкрив провадження по справі, однак у призначене судове засідання по справі сторони не з'явилися та не надали жодних відомостей про причини неявки. Районний суд, у провадженні якого знаходилася справа, вважаючи, що сторони вирішили свій спір добровільно, залишив позов Іванова без розгляду.

Визначте правомірність дій суду. Які процесуальні дії мають бути вчинені судом у даній ситуації?

Задача № 5

У справі за позовом Щеглова до Примак про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири у судовому засіданні позивач не з'явився. Згодом стало відомо, що в результаті дорожньо-транспортної пригоди Щеглов загинув.

Суд постановив ухвалу про закриття провадження по справі.

Дайте правову оцінку даній ситуації та проаналізуйте правомірність дій суду.

Задача № 6

Під час ухвалення рішення у нарадчій кімнаті, з'ясувалось, що у ході судового розгляду судом були недостатньо з'ясовані обставини, на які посилається відповідач, як на підставу своїх заперечень проти позову.

Які процесуальні дії має вчинити суддя в даній ситуації?

Задача № 7

Районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за позовом Угрюмова В.О. до ТОВ «Проммонтаж» про незаконне звільнення за скороченням штату працівників та поновлення на попередній роботі. Вислухавши пояснення сторін та дослідивши докази по справі, суд видалився до нарадчої кімнати для ухвалення відповідного судового рішення.

Визначте порядок ухвалення рішення суду. З яких складових частин складається рішення суду?

Задача № 8

За результатами розгляду цивільної справи про визнання права користування житловим приміщенням (квартирою) суд постановив рішення на користь позивача Мохова К.Ю. Однак, з'ясувалося, що у резолютивній частині рішення судом була допущена описка, а саме невірно вказана адреса житлового приміщення.

Які процесуальні дії мають бути вчинені у даному випадку? Відповідь дайте з посиланнями на норми ЦПК.

Тема 7. Наказне провадження

Методичні вказівки

При розгляді теми, перш за все, необхідно з'ясувати поняття наказного провадження та його характерні ознаки. Слід пам'ятати, що наказне провадження – це спрощений вид цивільного судочинства, спрямований на оперативний захист прав, свобод та інтересів особи, вимоги якої ґрунтуються на безспірних фактах. В якості характерних ознак даного виду судочинства слід виділяти: розгляд лише безспірних вимог, що визначені законом; наявність таких сторін як стягувач та божник; спрощену процедуру судового розгляду; скорочений до п'яти днів строк розгляду справи; ухвалення рішення у формі судово-

го наказу; можливість пред'явлення позову, якщо буде відмовлено у видачі судового наказу або суд його скасує тощо.

Надалі необхідно детально ознайомитися із вимогами за якими може бути видано судовий наказ та з'ясувати їх сутність. Такими вимогами у відповідності до положень ЦПК є:

1) про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку;

2) про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника;

3) про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;

4) про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

5) про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб;

6) про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;

7) до юридичної особи або фізичної особи - підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Важливим є те, що даний перелік не є вичерпний і може бути розширений законом.

Окрему увагу слід приділити питанню щодо етапів наказного провадження.

Також необхідно з'ясувати суть судового наказу. Слід пам'ятати, що судовим наказом є особлива форма судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів за заявою особи, якій належить право такої вимоги. Судовий наказ також є виконавчим документом, тому він має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження». Необхідно уважно ознайомитись із порядком видачі судового наказу, порядком його скасування та набрання законної сили. Окремо необхідно звернути увагу на те, що судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає.

Контрольні питання:

1. Що слід розуміти під наказним провадженням?
2. Визначте характерні особливості наказного провадження.
3. За якими вимогами може бути видано судовий наказ? Чи є зазначений перелік підстав вичерпним?
4. Чи передбачає наказне провадження альтернативні дії у порядку позовного провадження?
5. Якими доказами має бути підтверджена вимога про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати?
6. У яких випадках допускається видача судового наказу за вимогою про стягнення аліментів?
7. Які особливості змісту заяви про видачу судового наказу?
8. Чи потрібно сплачувати судовий збір та у якому розмірі за видачу судового наказу?
9. За яких підстав суд відмовляє у видачі судового наказу?
10. За яких підстав заява про видачу судового наказу підлягає поверненню?
11. Який процесуальний порядок розгляду заяви про видачу судового наказу?
12. Які особливості судового наказу як виду судового рішення?
13. Розкрийте зміст судового наказу.
14. У якому порядку та яким судом судовий наказ може бути скасовано?
15. Які підстави для скасування судового наказу?
16. Які строки набрання судовим наказом законної сили?
17. Чи підлягає судовий наказ апеляційному оскарженню?

Тестові завдання:

1. Спрощеним видом цивільного судочинства, що полягає у документарній процедурі захисту майнових прав заявника є:

- а) позовне провадження;
- б) наказне провадження;
- в) окреме провадження;
- г) виконавче провадження.

2. Особливістю наказного провадження є:

- а) наявність сторін з протилежними інтересами;
- б) одноособовий розгляд справи;
- в) розгляд безспірних вимог визначених законом;
- г) неможливість оскарження прийнятого рішення.

3. Сторонами у справах наказного провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та божник;
- в) кредитор та дебітор;
- г) заявник та відповідач.

4. Справою, яка може бути розглянута в порядку наказного провадження, є справа про:

- а) стягнення заборгованості за оплату послуг телебачення;
- б) розірвання шлюбу;
- в) визначення місця проживання дитини;
- г) стягнення заборгованості за договором кредитування.

5. Формою звернення до суду в порядку наказного провадження є:

- а) позовна заява;
- б) заява про видачу судового наказу;
- в) скарга;
- г) ухвала.

6. Суд відмовляє у відкритті наказного провадження у випадку:

- а) подання заяви недієздатною особою;
- б) порушення правила підсудності;
- в) зверненні з вимогою не передбаченою законодавством;
- г) всі відповіді вірні.

7. Загальний строк видачі судового наказу складає:

- а) 5 днів з моменту відкриття наказного провадження;
- б) 10 днів з моменту відкриття наказного провадження;
- в) 20 днів з моменту відкриття наказного провадження;
- г) 2 місяці з моменту відкриття наказного провадження.

8. Заява про скасування судового наказу може бути подана до:

- а) суду, який видав судовий наказ;
- б) апеляційного суду;
- в) касаційного суду;
- г) уповноваженого ВРУ з прав людини.

9. Заява про скасування судового наказу може бути подана у строк:

- а) 3 дні з моменту отримання копії судового наказу;
- б) 10 днів з моменту отримання копії судового наказу;
- в) 15 днів з моменту отримання копії судового наказу;
- г) 30 днів з моменту отримання копії судового наказу.

10. Судовий наказ набирає законної сили після спливу:

- а) 5 днів після закінчення строку на подання заяви про скасування судового наказу;
- б) 10 днів після закінчення строку на подання заяви про скасування судового наказу;
- в) 15 днів після закінчення строку на подання заяви про скасування судового наказу;
- г) 20 днів після закінчення строку на подання заяви про скасування судового наказу;

Практичні завдання:

Задача № 1

До Приморського районного суду м. Одеси була подана заява про видачу судового наказу з вимогою сплати аліментів на утримання малолітньої дитини у розмірі 3000 грн. щомісячно. Суд відкрив провадження по справі.

Чи підлягає дана вимога розгляду в порядку наказного провадження? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Дудникова звернулася до юрисконсульта Мухіна за консультацією про необхідність сплати судового збору за подання заяви в порядку наказного провадження за вимогою про повернення нарахованої але не виплаченої суми заробітної плати її колишнім роботодавцем.

Виступіть у ролі юрисконсульта.

Задача № 3

Свердлова звернулася до суду із заявою про видачу судового наказу з вимогою сплати боргу Маронюком у сумі 15 тис. грн. за договором найму квартири.

Чи є дана вимога об'єктом судового розгляду в порядку наказного провадження? Які процесуальні дії мають бути вчинені судом у випадку звернення з даною вимогою?

Задача № 4

Київським районним судом м. Одеси в інтересах Ярового був виданий судовий наказ про повернення роботодавцем Фадєєвим заборгованості по заробітній платі у сумі 8000 грн. Боржник вирішив оскаржити даний вид судового рішення.

Визначте процесуальний порядок оскарження судового наказу.

Задача № 5

До місцевого суду була подана заява про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини та видачу за даною вимогою судового наказу. Суд відкрив провадження по справі. Однак у ході судового розгляду, з'ясувалося, що дана вимога є одночасно предметом судового розгляду іншого місцевого суду.

Дайте правову оцінку ситуації. Які процесуальні дії має вчинити суддя в подальшому?

Тема 8. Окреме провадження

Методичні вказівки

Розгляд теми необхідно розпочати із розкриття правової природи окремого провадження та визначення його характерних ознак.

Необхідно пам'ятати, що окреме провадження є видом неповідомного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні

справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Від інших видів цивільного судочинства окреме провадження вирізняє: відсутність у справах окремого провадження спору про право цивільне; розгляд справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів; наявність таких суб'єктів, як заявник та інші заінтересовані особи; неможливість передачі справи на розгляд до третейського суду та укладення мирової угоди.

В той же час всі справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду.

Слід пам'ятати, що в порядку окремого провадження можуть розглядатися справи: про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою; про усиновлення; про встановлення фактів, що мають юридичне значення; про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність; про визнання спадщини від умерлою; про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку; про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу; про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб.

Необхідно детально ознайомитись із особливостями справ окремого провадження, проаналізувати кожну категорію даних справ та процесуальний порядок їх розгляду судом.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення окремого провадження як виду цивільного судочинства?
2. Назвіть особливості та ознаки окремого провадження.
3. Які справи можуть розглядатися в порядку окремого провадження?
4. Охарактеризуйте склад суду при розгляді справ окремого провадження.
5. Хто є особами, що беруть участь у розгляді справ окремого провадження?

6. Дайте загальну характеристику процесуального положення заінтересованих осіб у справах окремого провадження.

7. В чому полягають особливості процесуального розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи?

8. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності.

9. Хто може виступати в якості заявника у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою?

10. Які особливості провадження у справі до судового розгляду у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою?

11. Чи підлягає рішення суду у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою скасуванню та в якому порядку?

12. В чому полягають особливості змісту заяви про усиновлення дитини в порядку окремого провадження та які документи мають бути додані до такої заяви?

13. Яким складом суду та за участі яких заінтересованих осіб розглядаються справи про усиновлення?

14. У яких випадках рішення суду про усиновлення підлягає скасуванню?

15. Що слід розуміти під фактами, які мають юридичне значення?

16. Які факти можуть бути встановлені у судовому порядку?

17. В чому особливості розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення?

18. Який процесуальний порядок розгляду справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі?

19. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про передачу безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність та визнання спадщини відумерлою.

20. Які справи щодо надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку підлягають розгляду в порядку окремого провадження?

21. Які строки розгляду справ про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку?

22. Який процесуальний порядок розгляду справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу?

23. Охарактеризуйте процесуальний порядок розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю.

Тестові завдання:

1. Особливістю справ окремого провадження є:

- а) наявність особливих судів, які розглядають такі справи;
- б) неможливість оскарження рішень судів по таким справам;
- в) наявність лише виключної підсудності для таких категорій справ;
- г) неможливість укладання в таких справах мирової угоди.

2. Справою, яка розглядається судом у порядку окремого провадження, є справа про:

- а) стягнення аліментів;
- б) визнання заповіту недійсним;
- в) визнання спадщини відумерлою;
- г) розподіл спадкового майна.

3. Яким процесуальним документом порушуються справи окремого провадження:

- а) позовною заявою;
- б) заявою про видачу судового наказу;
- в) заявою про встановлення юридичного факту;
- г) скаргю.

4. Особами, що беруть участь у справах окремого провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та боржник;
- в) заявник та інші заінтересовані особи;
- г) заявник та прокурор.

5. Колегіальний судовий розгляд передбачено у справах:

- а) про визнання спадщини відумерлою;
- б) про визнання особи померлою;
- в) про розкриття банком інформації, що становить банківську таємницю;
- г) про відновлення прав на втрачені цінні папери.

6. У яких справах окремого провадження є обов'язковою участь прокурора:

- а) визнання спадщини відумерлою;
- б) усиновлення;
- в) встановлення факту перебування фізичної особи на утриманні;
- г) надання особі психіатричної допомоги.

7. Які факти, що мають юридичне значення підлягають встановленню в судовому порядку:

- а) факт належності цінного паперу на пред'явника;
- б) факт належності особі паспорта;
- в) факт родинних стосунків між фізичними особами;
- г) факт надання особі психіатричної допомоги.

8. У які строки суд має розглянути справу про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу:

- а) не пізніше 24 годин після відкриття провадження;
- б) не пізніше 48 годин після відкриття провадження;
- в) не пізніше 3 днів після відкриття провадження;
- г) не пізніше 5 днів після відкриття провадження.

9. Обов'язкове призначення судово-психіатричної експертизи передбачено у справах про:

- а) визнання фізичної особи недієздатною;
- б) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- в) усиновлення;
- г) надання права на шлюб.

10. Із обов'язковим залученням органів опіки та піклування розглядають справи про:

- а) встановлення факту родинних відносин;
- б) визнання спадщини відумерлою;
- в) усиновлення;
- г) встановлення факту родинних відносин.

Практичні завдання:

Задача № 1

Малиновським районним судом м. Одеси розглядалася цивільна справа за заявою громадянки Ішук про підтвердження факту проживання однією сім'єю з громадянином Громовим без шлюбу. У ході розгляду справи Громов став заперечувати наявність фактичних шлюбних відносин з громадянкою Ішук.

Які процесуальні дії має вчинити суд у такому випадку? У якому провадженні має розглядатися дана справа?

Задача № 2

До місцевого суду із заявою про визнання громадянина Дубенко В.А. обмежено дієздатною особою звернулася його колишня дружина Дубенко Н.Ю. У заяві Дубенко В.А. пояснила, що її колишній чоловік зловживає спиртними напоями, внаслідок чого ставить у скрутне матеріальне становище членів своєї сім'ї, які з ним проживають, а саме матір та неповнолітнього брата. Суд відкрив провадження за даною заявою.

Чи були допущені судом процесуальні помилки? Хто наділений правом звернення до суду із заявою про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи? Якими мають бути подальші дії суду?

Задача № 3

Із заявою про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника до Київського районного суду м. Одеси звернувся громадянин Корейко С.О. Заявник пояснив, що у наслідок пограбування його квартири разом із іншим майном невідомими йому особами були викрадені облигації державного займу.

Чи буде відкрите провадження за даною заявою? Який порядок звернення із заявою про відновлення права на втрачені цінні папери на пред'явника? Які особливості розгляду даної справи?

Задача № 4

До суду зі спільною заявою про розірвання шлюбу звернулося подружжя Стеценко. За згодою батьків їх малолітня донька Марія залишиться на вихованні матері, чоловік зобов'язується надавати їм матеріальну допомогу у добровільному порядку згідно з нотаріально посвідченим сторонами договором про сплату аліментів.

Який вид цивільного судочинства передбачено для розгляду даної категорії цивільних справ? Як зміниться ваша відповідь у випадку виникнення спору між подружжям з приводу розподілу їх спільного майна?

Задача № 5

Місцева державна адміністрація звернулася до суду з заявою про передачу в комунальну власність земельної ділянки та розташованих на ній споруд. Заява подана до суду за місцем знаходження земельної ділянки. У заяві було вказано, що власник зазначених нерухомих речей невідомий, протягом двох років ця ділянка та споруди за призначенням не використовуються, ніхто там не з'являється, тому є підста-

ви для визнання зазначених нерухомих речей безхазяйними та передавання їх територіальній громаді.

Суд прийняв заяву до провадження, розглянув справу та задовольнив заявлені вимоги.

Дайте правову оцінку діям суду. Визначте порядок відкриття провадження та розгляду справ про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність.

Тема 9. Оскарження судових рішень

Методичні вказівки

При вивченні теми слід звернути увагу на сутність та значення апеляційного провадження. Апеляційне провадження є стадією цивільного судочинства, метою якої є перевірка законності та обґрунтованості судових рішень судів першої інстанції, що не набрали законної сили. Апеляційний суд, розглядаючи справу, здійснює перевірку законності, обґрунтованості рішення суду першої інстанції, а також торкається самої суті спору, в певній мірі повторно перевіряючи його.

Детально слід розглянути питання права апеляційного оскарження та його порядку. В даному аспекті важлива роль належить процесуальним строкам звернення з апеляційною скаргою. Зокрема, скаргу про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції може бути подано протягом 30 днів з дня проголошення рішення. Апеляційна скарга на ухвали суду першої інстанції може бути подана протягом 15 днів з дня проголошення ухвали.

Важливо пам'ятати, що апеляційна скарга подається безпосередньо до суду апеляційної інстанції, та має бути розглянута на рішення суду першої інстанції - протягом шістдесяти днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, а апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції - протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.

Слід засвоїти процесуальний порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції та з'ясувати повноваження апеляційного суду.

Касаційне провадження є стадією цивільного судочинства на якій здійснюється додаткова перевірка законності судових рішень, які набрали законної сили, з обставин неправильного застосування судами норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Слід з'ясувати підстави касаційного оскарження та його об'єкти. Виходячи з положень ЦПК об'єктом касаційного оскарження можуть

бути судові рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також судові рішення суду апеляційної інстанції.

Слід пам'ятати, що не підлягають касаційному оскарженню:

1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом; 2) судові рішення у малозначних справах, крім випадків, якщо: а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до ЦПК позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Окремої уваги потребує вивчення порядку подання та розгляду касаційної скарги.

При підготовці даної теми необхідно визначити сутність стадії перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Її слід розглядати як сукупність процесуальних дій суду та інших учасників цивільного процесу, спрямованих на визначення наявності або відсутності передбачених законом підстав для повторного перегляду справи у випадках, встановлених цивільним процесуальним законом, та усунення встановлених у зв'язку з цим порушень законності постановлених судових рішень.

Згідно до ст. 423 ЦПК рішення, постанова або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами.

Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових,

речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

Підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є:

1) встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;

2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судові рішення.

Контрольні питання:

1. Дайте поняття апеляційного провадження та охарактеризуйте його сутність.

2. Який процесуальний порядок реалізації права на апеляційне оскарження?

3. Визначте форму та зміст апеляційної скарги.

4. Які ухвали суду першої інстанції можуть бути окремим від рішення суду об'єктом апеляційного оскарження?

5. Назвіть підстави залишення апеляційної скарги без руху та повернення апеляційної скарги.

6. Визначте процесуальний порядок розгляду справи апеляційним судом.

7. Якими повноваженнями наділено суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на рішення?

8. Визначте повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на ухвалу.

9. З'ясуйте сутність касаційного провадження та визначте його завдання.

10. Хто є суб'єктами права касаційного оскарження?

11. Що є об'єктами касаційного оскарження?

12. Назвіть строки касаційного оскарження.

13. Який процесуальний порядок звернення із касаційною скаргою?
14. Який порядок розгляду справи судом касаційної інстанції?
15. Визначте повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду скарги на рішення?
16. Які обставини слід вважати нововиявленими?
17. Що є об'єктами перегляду справи за нововиявленими обставинами?
18. Який процесуальний порядок звернення про перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами?
19. Охарактеризуйте особливості перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.
20. За яких підстав допускається оскарження судових рішень у зв'язку з виключними обставинами?

Тестові завдання:

1. Підставою апеляційного оскарження є:

- а) перевірка законності судових рішень;
- б) перевірка обґрунтованості судових рішень;
- в) перевірка законності та обґрунтованості судових рішень;
- г) нововиявлені обставини у справі.

2. Апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції може бути подана протягом:

- а) 5 днів з дня проголошення рішення суду;
- б) 10 днів з дня проголошення рішення суду;
- в) 20 днів з дня проголошення рішення суду;
- г) 30 днів з дня проголошення рішення суду.

3. Об'єктами апеляційного оскарження є:

- а) рішення суду першої інстанції, що не набрали законної сили;
- б) рішення суду першої інстанції, що набрали законної сили;
- в) всі ухвали суду першої інстанції;
- г) судовий наказ.

4. Апеляційна скарга на рішення суду має бути розглянута протягом:

- а) 20 днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження;

б) 30 днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження;

в) 40 днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження;

г) 60 днів із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.

5. Судом касаційної інстанції є:

а) районний суд;

б) Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ;

в) Верховний Суд;

г) Конституційний Суд України.

6. Підставою касаційного оскарження є:

а) перевірка законності судових рішень;

б) перевірка обґрунтованості судових рішень;

в) перевірка законності та обґрунтованості судових рішень;

г) нововиявлені обставини у справі.

7. Касаційна скарга може бути подана протягом:

а) 10 днів з дня набрання законної сили постановою апеляційного суду;

б) 20 днів з дня набрання законної сили постановою апеляційного суду;

в) 30 днів з дня набрання законної сили постановою апеляційного суду;

г) 2 місяців з дня набрання законної сили постановою апеляційного суду.

8. Підставою для подання заяви у зв'язку з виключними обставинами є:

а) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду;

б) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судові рішення;

в) невідповідність висновків суду обставинам справи;

г) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права.

9. Нововиявленими обставинами є:

- а) втрата чинності закону, на якому ґрунтувалося рішення суду;
- б) ухвалення нового закону;
- в) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення, що підлягає перегляду;
- г) подання стороною нового доказу, який може істотно вплинути на остаточне рішення.

10. Судом, який здійснює перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

- а) суд, який ухвалив рішення по справі;
- б) суд першої інстанції;
- в) суд касаційної інстанції;
- г) Верховний Суд.

Практичні завдання:

Задача № 1

Судом апеляційної інстанції переглядалась справа за скаргою позивача на рішення місцевого суду про відмову у задоволенні позову про повернення боргу за договором позики у розмірі 10 тис. грн. Під час судового розгляду позивач подав письмову заяву про відмову від позову. Суд у задоволенні заяви відмовив, пояснивши, що відмова від позову допускається лише у суді першої інстанції.

Чи правомірною є відмова судді? Дайте правову оцінку ситуації.

Задача № 2

7 серпня 2017 року громадянин Загоруйко звернувся до районного суду м. Одеси з позовом про поновлення на роботі на посаді головного інженера будівельного підприємства. Суддя залишив позовну заяву без руху, а згодом повернув її, оскільки позивач не додав до позовної заяви копії всіх документів, що були додані до неї.

Проаналізуйте ситуацію. Чи підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду ухвала про повернення позовної заяви та ухвала про залишення її без руху?

Задача № 3

Баровський звернувся з апеляційною скаргою в якій просив суд апеляційної інстанції розглянути докази, що не були дослідженні місцевим судом. Зокрема, викликати в судові засідання та допитати в якості свідків Терьохіна та Міненко, які володіють достовірною інформацією про обставини справи.

Чи підлягає клопотання апелянта задоволенню? Чи допускається на стадії апеляційного провадження дослідження нових доказів по справі?

Задача № 4

На підставі рішення Приморського районного суду м. Одеси шлюб між подружжям Примак був розірваний. В апеляційному порядку справа не розглядалася. Відповідачка у справі звернулася до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій зазначила, що у мотивувальній частині рішення суду першої інстанції є положення, яке суперечить дійсності: «відповідачка зловживає спиртними напоями, учиняє сварки в сім'ї» та просила суд касаційної інстанції змінити рішення суду першої інстанції.

Чи можу бути дана касаційна скарга об'єктом касаційного розгляду?

Задача № 5

Гущенко подала касаційну скаргу на рішення суду першої інстанції після оскарження його в апеляційному порядку. У своєму позові вона вимагала відшкодування збитків, завданих їй наїздом автомобіля, який належав підприємству «Світязь». Були заявлені вимоги у розмірі 3 тис. грн. На стадії касаційного перегляду справи позивачка заявила, що її вимоги складають не 3 тис. грн., а 6 тис. грн., та стала наводити доводи та надавати докази.

Якими мають бути дії касаційного суду? Які межі розгляду справи судом касаційної інстанції?

Задача № 6

Савочкін звернувся з касаційною скаргою на ухвалу апеляційного суду після спливу двох місяців, як була постановлена ухвала. При цьому він подав заяву про поновлення строку на касаційне оскарження та надав довідку про хворобу, яка підтверджувала поважність причини пропуску строку на оскарження.

Савочкіну було відмовлено у прийнятті касаційної скарги до розгляду з причини пропуску строку на касаційне оскарження.

Чи законна відмова у прийнятті скарги до розгляду? В якому порядку має вирішуватись питання про прийняття скарги до розгляду?

Задача № 7

У 2015 р. шлюб між подружжям Ставничих було розірвано у судовому порядку. Колишня дружина звернулася із позовом про стягнення аліментів на утримання неповнолітнього сина Івана у розмірі 3 тис. грн. Суд задовольнив позовні вимоги у повному обсязі.

У 2017 р. у Ставничого народилася дівчинка від жінки, з якою він перебував у новому шлюбі. У зв'язку з чим, що він мав намір зменшити розмір аліментів, звернувся до суду із заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Чи можна дані обставини вважати нововиявленими? Як саме має діяти суд?

Задача № 8

15 січня 2014 р. Лушко пред'явив позов до підприємства «Арсенал» про відшкодування шкоди в результаті ушкодження його здоров'я при виконанні ним трудових обов'язків. Рішенням місцевого суду позовні вимоги Лушко не були задоволені у зв'язку із ліквідацією підприємства.

У 2016 р. підприємство «Арсенал» відновило свою діяльність. Лушко вирішив звернутися до суду з заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Чи є у даному випадку підстави для перегляду рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами?

Задача № 9

Рішенням районного суду з Крамарова були стягнуті аліменти на користь сина Олега, що проживав з матір'ю. Через деякий час суд визнав недійсним запис про батьківство в свідоцтві про народження дитини. Крамаров вирішив звернутися до суду про перегляд рішення про сплату аліментів у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Суддя відмовив у прийнятті заяви, посилаючись на те, що Крамаревим пропущені строки звернення з відповідною заявою.

Визначте строки та порядок подання відповідної заяви.

Тема 10. Виконавче провадження

Методичні вказівки

Розкриваючи зміст теми, необхідно з'ясувати поняття виконавчого провадження, яке визначається як сукупність дій органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені законодавством.

Необхідно проаналізувати порядок звернення судових рішень до виконання. Слід пам'ятати, що питання, пов'язані зі зверненням судового рішення до виконання, вирішує місцевий суд, який розглянув справу.

Згідно законодавства виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду - електронними цифровими підписами всіх суддів, які входять до складу колегії).

Протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа у Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу, або, у разі її відсутності, рекомендованим чи цінним листом.

За загальним правилом виконавчі документи можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох років, крім посвідчень комісій по трудових спорах та виконавчих документів, за якими стягувачем є держава або державний орган, які можуть бути пред'явлені до примусового виконання протягом трьох місяців.

Виконавчий документ про стягнення періодичних платежів у справах про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, втрати годувальника тощо може бути пред'явлено до виконання протягом усього періоду, на який присуджені платежі.

Важливим питанням є відкриття виконавчого провадження, здійснення виконавчих дій та завершення виконавчого провадження.

Законодавством передбачено, що виконавець розпочинає примусове виконання рішення на підставі виконавчого документа: за заявою стягувача про примусове виконання рішення; за заявою прокурора у разі представництва інтересів громадянина або держави в суді; якщо виконавчий документ надійшов від суду у випадках, передбачених законом; якщо виконавчий документ надійшов від суду на підставі ухвали про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземної держави, до повноважень яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) у порядку, встановленому законом; у разі якщо виконавчий документ надійшов від Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів.

Слід пам'ятати, що за результатами розгляду певних категорій цивільних справ суд допускає негайне виконання судових рішень. Зокрема, у справах: стягнення аліментів - у межах суми платежу за один місяць; присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, - у межах суми стягнення за один місяць; поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб; примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу; встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України; надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку; видачу або продовження обмежувального припису.

Важливо засвоїти процесуальний порядок розгляду судом скарги, рішення, дію чи бездіяльність виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби.

Контрольні питання:

1. Що таке виконавче провадження?

2. Який порядок отримання виконавчого документа за рішенням суду?
3. Хто є суб'єктами виконавчого провадження?
4. Який порядок звернення виконавчих документів до виконання?
5. Які рішення суду підлягають негайному виконанню?
6. Який порядок відкриття виконавчого провадження?
7. У яких випадках державний виконавець відмовляє у відкритті виконавчого провадження?
8. Який порядок проведення виконавчих дій?
9. Що таке поворот виконання?
10. У якому порядку здійснюється контроль за виконанням судових рішень?

Тестові завдання:

1. Негайне виконання судових рішень допускається у справах:

- а) про усиновлення;
- б) про стягнення аліментів;
- в) про розірвання шлюбу;
- г) про визнання спадщини відумерлою.

2. Суб'єктами виконавчого провадження є:

- а) прокурор;
- б) експерт;
- в) приватний виконавець;
- г) всі відповіді вірні.

3. Виконавчий документ видається:

- а) судом, який виніс рішення;
- б) департаментом Державної виконавчої служби України;
- в) управлінням Державної виконавчої служби України;
- г) відділом Державної виконавчої служби України.

4. Виконання судових рішень покладається на органи:

- а) прокуратури;
- б) Державної виконавчої служби України;
- в) внутрішніх справ;
- г) суду.

5. Загальним строком звернення виконавчих документів до виконання є:

- а) 6 місяців;
- б) 1 рік;
- в) 2 роки;
- г) 3 роки.

6. Сторонами виконавчого провадження є:

- а) позивач та відповідач;
- б) стягувач та боржник;
- в) заявник та інші заінтересовані особи;
- г) державний виконавець та заявник.

7. У яких справах суд допускає негайне виконання рішення суду:

- а) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- б) розірвання шлюбу;
- в) відшкодування моральної шкоди;
- г) встановлення факту батьківства.

8. Належним місцем виконання рішення є:

- а) місце проживання боржника;
- б) місце роботи боржника;
- в) місце знаходження майна боржника;
- г) всі відповіді правильні .

9. До витрат на проведення виконавчих дій належать:

- а) судовий збір;
- б) виконавчий збір;
- в) витрати на розшук боржника, його майна або дитини;
- г) витрати на заробітну плату державного виконавця.

10. Дії (бездіяльність) виконавця підлягають оскарженню:

- а) у судовому порядку;
- б) у адміністративному порядку (до начальника відділу ДВС);
- в) до прокуратури;
- г) відповіді а) та б).

Практичні завдання:

Задача № 1

До Державної виконавчої служби громадянин Панько подав виконавчий лист про поновлення його на посаді головного економіста автотранспортного підприємства у зв'язку з незаконним притягненням його до кримінальної відповідальності.

Державний виконавець відмовив Панько у відкритті виконавчого провадження, пояснивши, що останній пропустив строки звернення виконавчого листа до виконання.

Які встановлені строки для подачі виконавчих документів? У якому порядку можуть бути оскарженні дії державного виконавця?

Задача № 2

Під час виконавчого провадження, відкритого за вимогою про стягнення з боржника Сулімова 50 тис. грн. боргу, державним виконавцем Івановим було встановлено відсутність у боржника грошових коштів. Проте боржник, у рахунок погашення боргу, запропонував автомобіль «MAZDA» вартістю 150 тис. грн.

Які дії вправі вчинити державний виконавець у даному випадку?

Задача № 3

Суд апеляційної інстанції, переглянувши рішення суду першої інстанції, за яким було допущене негайне виконання, скасував його та ухвалив нове протилежне за змістом.

Які дії слід вчинити, щоб домогтися повороту виконання рішення?

З яких категорій справ поворот виконання рішення не допускається?

Задача № 4

Малиновським районним судом м. Одеси була розглянута справа громадянина Верховенського до підприємства «Агрохол» про поновлення його на роботі та оплаті вимушеного прогулу. Суд позовні вимоги задовольнив та допустив негайне виконання рішення суду.

Чи правомірно вчинив суд? Що таке «негайне виконання» судового рішення? У яких випадках допускається негайне виконання судового рішення?

Задача № 5

У справі про стягнення аліментів на утримання неповнолітньої дитини за вимогою громадянки Діденко місцевим судом м. Одеси був виданий судовий наказ.

Який процесуальний порядок звернення судового наказу до виконання?

VI. ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ

Тема “СУДОВИЙ РОЗГЛЯД”

Навчальні та виховні цілі:

1. Поглибити і закріпити теоретичні знання, отримані під час лекційних занять та самостійної роботи щодо поняття, значення, особливостей судового розгляду справи як основної частини цивільного процесу.
2. Виробити у курсантів (слухачів) вміння та навички щодо складення процесуальних документів, участі в судовому процесі в якості учасників цивільного судочинства, пошуку та аналізу судової практики.
3. Привити курсантам бажання до вивчення цивільного процесу, розвинути у них вміння самостійно поглиблювати свої знання в сфері юриспруденції.

Навчальні групи: III курс Факультет № 1, 2, 3 ОДУВС

Час: 80 хв.

Місце: навчальна аудиторія.

Метод: інтерактивний (практичне заняття з елементами тренінгу).

Навчально-матеріальне забезпечення:

1. Методична розробка.
2. Матеріали судової практики.
3. Презентаційна розробка.
4. Конспекти курсантів з лекційними матеріалами та виконаними завданнями на самостійну роботу.

Навчальні питання тренінгу:

1. Поняття і значення стадії судового розгляду.
2. Порядок ведення судового засідання.
3. Ускладнення у ході судового розгляду.

Методичні вказівки

І. Загальні організаційно-методичні вказівки:

1. Напередодні проведення практичного заняття під час самостійної підготовки курсантів слід провести консультацію за даною темою, надати методичну допомогу та дати вказівки щодо підготовки до тренінгового заняття.

2. Для курсантів особливу складність має робота з декількома джерелами. Для надання допомоги в цій праці є доцільним під час самостійної підготовки провести колективну консультацію, де вказати порядок розгляду завдань на самостійну роботу й поставити перед аудиторією проблемні питання, дати характеристику рекомендованої літератури, методику її опрацювання, звернути на основні проблеми, в яких курсанти повинні чітко орієнтуватися.

3. Основним завданням викладача в ході тренінгового заняття є забезпечення високої активності присутніх під час виконання завдань. Викладач може дозволити курсантам користуватися домашніми заготовками й зачитувати певні цитати чи витяги з документів.

4. В процесі заняття викладач повинен заохочувати самостійність та творчий підхід до вирішення проблем й звернути увагу на неприпустимість механічного переказу прочитаного, відсутність аргументації, некритичний розгляд питань. На запитання зі сторони курсантів до викладача бажано відповісти не самому, а адресувати їх аудиторії для розміркування й активності усіх присутніх.

6. Необхідно намагатися, щоб всі виступаючі для обґрунтування положень, що розкриваються, використовували наявний наочний матеріал та мультимедійне обладнання.

7. Викладач, у ході розгляду окремого завдання, має робити собі помітки для використання їх при проведенні окремого й загального аналізу.

8. Значну увагу слід звернути на практичну частину тренінгового заняття, яка полягає у розв'язуванні ситуаційних завдань та проведення ділової гри. Основним призначенням цієї частини заняття є набуття навиків практичного застосування норм цивільного процесуального права та вимог матеріального права на практиці, формування

юридичної мови у студентів, які навчаються за напрямом “правознавство”.

II. Методичні вказівки по вступній частині:

1. Перевірити наявність курсантів.
2. Перевірити наявність літератури, конспектів, планів, виконаного домашнього завдання. Здійснити перевірку матеріального забезпечення заняття.
3. Оголосити тему заняття та навчальну мету, вказати на актуальність теми, значення заняття у вивченні всієї теми та зв'язок з іншими заняттями по темі.
4. Оголосити зміст тренінгового заняття, розрахунок часу та критерії оцінювання.
5. Поділити навчальний взвод на дві команди з умовними назвами "Позивач" та "Відповідач". Кожна із команд має обрати капітана.
6. Перейти до основної частини заняття.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

I. Вправа «Мозковий штурм» (10 хв.)

Методичні вказівки:

1. Вправа має на меті перевірку та закріплення знань за темою заняття і виконується у вигляді вирішення кросворду.
2. Викладач, не перебиваючи курсантів, уважно слідкує за змістом матеріалу, який викладається, повнотою відповіді, її послідовністю.
3. По закінченні відповідей викладач за необхідності залучає інших присутніх до уточнення та доповнення відповідей.
4. Після розгляду вправи викладач робить короткий висновок та оголошує результати відповідей.
5. Кожна із відповідей оцінюється індивідуально за наступними критеріями:
 - *правильна відповідь – 1 бал;*
 - *розширена відповідь – 2 бали*

Питання кросворду:

- 1. Один із елементів позову?*
- 2. Принцип цивільного судочинства, за якого справа має розглядатися незмінним складом суду?*
- 3. Учасник цивільного процесу, в обов'язки якого входить здійснення судових викликів та повідомлень ?*
- 4. Особа, яка володіє спеціальними знаннями та надає консультації під час вчинення процесуальних дій?*
- 5. Складова частина судового засідання ?*
- 6. Вид судового рішення?*
- 7. Суб'єкт цивільного процесу, якому за законом надано право захищати права, свободи, інтереси інших осіб?*
- 8. Матеріально-правова вимога, з якою позивач звертається до суду в порядку цивільного судочинства?*
- 9. Вид тимчасового припинення провадження по справі на відносно короткий проміжок часу ?*
- 10. Вид тимчасового припинення провадження по справі на невизначений строк?*

II. Вправа «Ситуативна задача» (15 хв.)

Методичні вказівки:

1. Основною навчальною метою вирішення ситуаційного завдання є формування у курсантів (слухачів) вмінь щодо аналізу судової практики, вироблення, на підставі такого аналізу, власної правової позиції по цивільній справі.

2. Викладач пропонує кожній із команд розглянути ситуативне завдання та дати відповіді на поставлені питання. кожна команда має розглянути не лише власне завдання, але й виступити опонентом іншої команди.

3. Завдання оцінюється командно за наступними критеріями:

- повна відповідь - 5 балів;
- доповнення до відповіді команди опонентів – 2 бали

Завдання 1:

До районного суду м. Одеси надійшла позовна заява Хмарова В.С. до його колишньої дружини Хмарової М.О. про вселення в житлове приміщення (квартиру), що знаходиться за адресою м. Одеса, вул. Жуковського, 30 та належить колишньому подружжю на праві спільної сумісної власності. Суд відкрив провадження по справі та призначив судовий розгляд. Однак, у призначене судові засідання сторони не з'явилися та не надали жодних відомостей про причини такої неявки. Районний суд, у провадженні якого знаходилася справа, вважаючи, що сторони вирішили свій спір добровільно, залишив позов Хмарова В.С. без розгляду.

Визначте правомірність дій суду. Які процесуальні дії мають бути вчинені судом у даній ситуації?

Завдання 2:

Мартінова О.І. звернулась до Київського районного суду м. Одеси з позовом до Величка С.О. про визнання недійсним договору купівлі-продажу частини будинку, укладеного її батьком Мартиновим І.Ф., оскільки останній має психічні розлади та не усвідомлює значення своїх дій. Суд відкрив провадження у справі та призначив судовий розгляд. У судові засідання позивачка у зв'язку з хворобою не з'явилася. Суд розглянув справу та ухвалив заочне рішення.

Визначте правомірність дій суду. За яких умов допускається заочний розгляд справи?

III. Ділова гра «Судові дебати» (35 хв.)

Методичні вказівки:

1. Ділова гра призначена для набуття курсантами (слухачами) практичних навичок участі в судовому засіданні в порядку цивільного судочинства, а також поглиблення та закріплення теоретичних знань отриманих під час лекційних та семінарських занять. В процесі гри курсанти (студенти) освоюють процесуальні функції учасників процесу, вчаться аналізувати та оцінювати конкретну си-

туацію, використовувати необхідні правові норми, складати процесуальні документи.

2. За фабулою запропонованою викладачем курсантам (слухачам) необхідно скласти відповідні процесуальні документи. Для цього викладач роздасть матеріали, які можуть бути ними використані в якості письмових доказів, як під час написання позовної заяви, так і під час заперечень проти позову, а в подальшому і під час розгляду справи в суді. Викладач відповідно до змісту фабули розподіляє учасників гри та визначає їх функціональні обов'язки.

3. Протягом проведення викладач відмічає позитивні та негативні риси за кожним етапом (туром) гри. Мають бути оцінені кожен із учасників гри індивідуально та відповідно кожна із команд (позивача та відповідача). При цьому уваги заслуговує не лише знання учасниками гри законодавства з певного питання, а й вміння його застосувати, аналітично мислити, виділяти правовий аспект у конкретній ситуації та формулювати правові питання, що потребують роз'яснення.

4. Критерії оцінювання:

- *правильно складений процесуальний документ* - 5 балів;
- *перемога у судових дебатах* – 15 балів

Учасникам гри можуть надаватись заохочувальні бали.

Фабула:

18.03.2015 р. Іванов Микола Іванович надав в борг грошові кошти Петрову Олександрю Олександровичу у розмірі 80 400 грн. Про що складено розписку від 18.03.2015 р.

Відповідно до погоджень між Івановим та Петровим і також умов зазначених в розписці, повернення взятої в борг грошової суми повинно було відбуватися наступним чином: - 1 платіж здійснюється Петровим в розмірі 2400 грн. до 22.03.2016 р. - в послідуючому залишкова сума розбивається на 12 місяців, з періодом оплати кожного 16 числа місяця в розмірі 6500 грн. Також, Сторонами було домовлено, що в разі не здійснення першого платежу, Петров зобов'язується на протязі 2 тижнів повернути Іванову всю суму боргу.

Однак, станом на 18.04.2017 р. Петровим 1 платіж не було вчинено, в подальшому на протязі 2 тижнів вся сума боргу повернута не була, в свою чергу Петров будь-яких пояснень щодо повернення заборгованості не надав, на зв'язок не виходить. Враховуючи вищевикладене, строк виконання зобов'язання настав 05.04.2016 р.

Завдання (команді «Позивач»)

1. Скласти позовну заяву та додатки до позовної заяви.
2. Розрахувати 3% річних та індекс інфляції.
3. Підготувати промову, сформуванати чітку правову позицію.
4. Використати матеріали судової практики

(Єдиний реєстр судових рішень України:
<http://www.reyestr.court.gov.ua/>)

Завдання (команді «Відповідач»)

1. Скласти заперечення на позовну заяву.
2. Підготувати промову, сформуванати чітку правову позицію.
3. Використати матеріали судової практики

(Єдиний реєстр судових рішень України:
<http://www.reyestr.court.gov.ua/>)

IV. Тестування (10 хв.)

1. Тестування, як завершальний етап основної частини тренінгового заняття, має на меті остаточну перевірку рівня досягнення навчальної мети заняття.

2. Результати індивідуального тестування викладач оцінює окремими балами.

Завдання для тестування

Варіант № 1

1. Процесуальною формою позову є:

- А) позовна скарга;
- В) позовна заява;
- С) ухвала;
- Д) заява про видачу судового наказу.

2. Провадження у справ відкривається на підставі:

- A) ухвали про відкриття провадження;
- B) судового наказу;
- C) виконавчого листа;
- D) вироку суду.

3. Загальний строк розгляду справи у суді I інстанції становить не більше:

- A) 2 місяців з дня відкриття провадження у справі;
- B) 3 місяців з дня відкриття провадження у справі;
- C) 1 року з дня відкриття провадження у справі;
- D) 3 днів з дня відкриття провадження у справі.

4. Наслідком повторної неявки в судове засідання позивача є:

- A) залишення позовної заяви без розгляду;
- B) вирішення справи на користь позивача;
- C) вирішення справи на користь відповідача;
- D) передача справи на розгляд третейського суду.

5. Визнання позову це:

- A) згода відповідача задовольнити вимоги позивача;
- B) згода суду на розгляд позову;
- C) покази свідків на користь позивача;
- D) відмова сторін від передачі справи у третейський суд.

6. Вжиття судом заходів, спрямованих на реальне виконання майбутнього судового рішення це:

- A) прийняття позову;
- B) відмова від позову;
- C) забезпечення позову;
- D) зміна позову.

7. Першими у судових дебатах виступають:

- A) позивачі;

- В) відповідачі;
- С) треті особи, які заявляють самостійні вимоги;
- Д) треті особи, які не заявляють самостійних вимог.

Варіант № 2

1. Мирова угода сторін це:

- А) врегулювання спору внаслідок визнання відповідачем позову;
- В) врегулювання сторонами спору на основі взаємних уступок;
- С) врегулювання спору внаслідок відмови позивача від позову;
- Д) врегулювання спору внаслідок передачі справи до третейського суду.

2. Одним із способів забезпечення позову є:

- А) арешт майна;
- В) виклик свідка;
- С) привід свідка;
- Д) видалення сторони з залу судового засідання.

3. У разі недотримання позивачем вимог до змісту та форми позовної заяви суд:

- А) виносить рішення на користь позивача;
- В) виносить рішення на користь відповідача;
- С) залишає позовну заяву без руху;
- Д) закриває провадження у справі.

4. Головуючим у судовому засіданні є:

- А) секретар судового засідання;
- В) судовий розпорядник;
- С) суддя, який розглядає справу;
- Д) прокурор.

5. Наслідком повторної неявки в судове засідання відповідача може бути:

- А) залишення позовної заяви без розгляду;

- В) повернення позовної заяви;
- С) вирішення справи на користь відповідача;
- Д) постановлення судом заочного рішення.

6. Умовою заочного розгляду справи є:

- А) домовленість сторін про заочний розгляд;
- В) згода позивача на заочне провадження;
- С) згода відповідача на заочне провадження;
- Д) заява прокурора.

7. Суддя зупиняє провадження у випадку:

- А) справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства;
- В) сторони уклали мирову угоду і вона визнана судом;
- С) позивач до закінчення розгляду справи покинув судові засідання і не подав до суду заяви про розгляд справи за його відсутності;
- Д) неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи.

Варіант № 3

1. Провадження у справ відкривається на підставі:

- А) ухвали про відкриття провадження;
- В) судового наказу;
- С) рішення суду;
- Д) вироку суду.

2. Строк розгляду справи про поновлення на роботі становить не більше:

- А) 1 місяця з дня відкриття провадження у справі;
- В) 2 місяців з дня відкриття провадження у справі;
- С) 1 року з дня відкриття провадження у справі;
- Д) 3 днів з дня відкриття провадження у справі.

3. Першими у судових дебатах виступають:

- А) позивачі;
- В) відповідачі;

- С) треті особи, які заявляють самостійні вимоги;
- Д) прокурор, який виступав ініціатором процесу.

4. Умовою заочного розгляду справи є:

- А) неявка позивача;
- В) неявка відповідача;
- С) неявка свідків;
- Д) неявка судді.

5. Суддя зупиняє провадження у випадку:

- А) позивач відмовився від позову і вона визнана судом;
- В) сторони уклали мирову угоду і вона визнана судом;
- С) позивач до закінчення розгляду справи покинув судові засідання і не подав до суду заяви про розгляд справи за його відсутності;
- Д) неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи.

6. Суддя закриває провадження у випадку:

- А) позивач відмовився від позову і вона визнана судом;
- В) заяву подано особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності;
- С) позивач до закінчення розгляду справи покинув судові засідання і не подав до суду заяви про розгляд справи за його відсутності;
- Д) неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи.

7. Заочне рішення суду може бути переглянуте у строки:

- А) 3 днів з дня його проголошення;
- В) 5 днів з дня його проголошення ;
- С) 10 днів з дня його проголошення;
- Д) 20 днів з дня його проголошення.

Підведення підсумків

Методичні вказівки по заключній частині:

1. Підвести підсумок заняття, вказати ступінь досягнення поставленої мети. Роз'яснити положення, за якими присутні висловлювали різні точки зору, вказати на помилкові висловлювання.

2. Відповісти на запитання курсантів.

3. Виділити кращих курсантів та оголосити оцінки з врахуванням усіх виконаних вправ у колективній та індивідуальній роботі. Дати індивідуальні завдання курсантам, які недостатньо підготовлені до заняття.

4. Оголосити тему наступного практичного заняття, оголосити літературу, дати завдання та рекомендації для самостійної роботи.

V. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття, предмет і метод цивільного процесуального права.
2. Система цивільного процесуального права.
3. Цивільне процесуальне законодавство, межі його дії.
4. Загальні принципи цивільного процесуального права.
5. Спеціальні принципи цивільного процесуального права.
6. Поняття і види цивільного судочинства.
7. Стадії цивільного судочинства.
8. Поняття, ознаки та елементи цивільних правовідносин.
9. Сторони у цивільному процесу: ознаки, права та обов'язки.
10. Поняття та види процесуальної співучасті.
11. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору: ознаки, права та обов'язки.
12. Треті особи, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору: ознаки, права та обов'язки.
13. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: правовий статус суддів, склад суду.
14. Види представництва у цивільному процесі.
15. Участь у цивільному процесі органів та осіб, які мають право захищати права та інтереси інших осіб.
16. Загальна характеристика осіб, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті.
17. Свідок як учасник цивільного процесу.
18. Експерт та спеціаліст як учасники цивільного процесу.
19. Загальна характеристика осіб, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу.
20. Поняття та види підсудності. Зміна підсудності цивільної справи.
21. Поняття та види доказів у цивільному процесі.
22. Предмет доказування. Підстави звільнення від доказування.
23. Забезпечення доказів.
24. Поняття і види процесуальних строків, наслідки їх пропущення.
25. Обчислення початку перебігу та закінчення процесуальних строків.
26. Зупинення, поновлення та продовження процесуальних строків.
27. Засоби здійснення судових викликів та повідомлень.

28. Поняття та види судових витрат.
29. Поняття судового збору. Загальна характеристика розмірів судового збору.
30. Витрати, пов'язані із розглядом судової справи.
31. Поняття та порядок визначення ціни позову.
32. Розподіл судових витрат між сторонами.
33. Види заходів процесуального примусу, підстави та порядок їх застосування.
34. Позов у цивільному процесі: поняття, елементи, види.
35. Об'єднання та роз'єднання позовів. Зміни у позові.
36. Форма та зміст позовної заяви.
37. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви.
38. Відкриття провадження у суді першої інстанції. Відмова у відкритті провадження.
39. Засоби захисту відповідача проти заявленого позову.
40. Суть попереднього судового засідання. Дії судді в рамках попереднього судового засідання.
41. Експертиза в цивільному процесі: поняття, види, порядок призначення, обов'язкове призначення експертизи.
42. Забезпечення позову: поняття, підстави, види.
43. Загальна характеристика стадій судового розгляду у суді першої інстанції.
44. Дії суб'єктів судового розгляду під час підготовчої стадії у суді першої інстанції.
45. Зміст розгляду справи по суті як стадії судового розгляду у суді першої інстанції.
46. Порядок допиту свідків.
47. Дослідження доказів по справі.
48. Судові дебати як стадія судового розгляду у суді першої інстанції.
49. Ухвалення судом першої інстанції рішення по справі. Питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення.
50. Загальна характеристика засобів фіксації цивільного процесу.
51. Ускладнення у ході судового розгляду цивільних справ.
52. Розгляд справ у порядку спрощеного позовного провадження.
53. Обов'язок суду зупинити провадження у справі.
54. Підстави та наслідки закриття провадження у справі.
55. Види судових рішень. Зміст рішення суду.

56. Зміст ухвали суду. Поняття окремої ухвали.
57. Виправлення помилок у судовому рішенні. Додаткове рішення суду.
58. Заочний розгляд справи: умови, процедура, порядок скасування та оскарження заочного рішення.
59. Наказне провадження: поняття, вимоги за якими може бути виданий судовий наказ, форма і зміст заяви про видачу наказу.
60. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили.
61. Порядок скасування судового наказу.
62. Поняття окремого провадження. Категорії справ, які розглядаються в порядку окремого провадження.
63. Загальний порядок розгляду справ окремого провадження.
64. Поняття апеляційного провадження: сутність, право на апеляційне оскарження, строки для такого оскарження.
65. Форма і зміст апеляційної скарги. Приєднання до апеляційної скарги.
66. Порядок подання апеляційної скарги та порядок прийняття її до розгляду.
67. Підготовка розгляду справи апеляційним судом. Призначення справи до розгляду.
68. Порядок розгляду справи апеляційним судом. Повноваження апеляційного суду.
69. Підстави для скасування апеляційним судом рішення суду першої інстанції та ухвалення нового рішення (зміна рішення).
70. Касаційне провадження: сутність, право касаційного оскарження, зміст та порядок подання касаційної скарги.
71. Відкриття касаційного провадження. Підготовка та попередній розгляд справи.
72. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції.
73. Підстави для скасування касаційним судом рішення і передачі справи на новий розгляд. Підстави для скасування судового рішення і ухвалення нового.
74. Рішення касаційного суду: порядок ухвалення, зміст, законна сила.
75. Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами: підстави та порядок перегляду.

76. Перегляд судових рішень за виключними обставинами: підстави та порядок перегляду.
77. Звернення судових рішень до виконання. Негайне виконання судових рішень.
78. Судовий контроль за виконанням судових рішень.
79. Виконавче провадження як стадія цивільного судочинства.
80. Порядок відкриття виконавчого провадження. Учасники виконавчого провадження.
81. Способи виконання рішень суду.
82. Обов'язкове та факультативне зупинення виконавчого провадження.
83. Закінчення виконавчого провадження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст.141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р.// Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21 - 22. - Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44 - Ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. в редакції від 03.10.2017, // ВВР, 2017, № 48, ст.436.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 27. - Ст. 272.
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. // Голос України. - 2016. - № 132-133.
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 2-3. - Ст. 12.
8. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 28. - Ст. 232.
9. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №47. - с. 256.
10. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 20. - с. 99.
11. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - № 29. - ст.535.
12. Про виконавче провадження: Закон України від 05.10.2016 р. // Відомості Верховної Ради України - 2016. - № 30. - ст. 542.
13. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 50. - Ст. 540.
14. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. № 1701-IV (з наст змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - N 35. - Ст.412.
15. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 15. - ст. 128.
16. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006р. // Відомості

Верховної Ради України. - 2006. - № 30 - Ст. 260.

17. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 32. - Ст. 422.

18. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 14. - ст. 87.

19. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Конвенція, 22 січ. 1993 р. // Офіційний Вісник України. - 2005. - № 47. - с. 288.

Судова практика:

20. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1992 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-92>

21. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 31.03.1995 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>

22. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.1995 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0004700-95>

23. Про практику розгляду судами справ про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 07.07.1995 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.531.0>

24. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12.04.1996 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-96>

25. Про застосування судами Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 р. №9. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

26. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24 грудня 1999 р. [Електронний ресурс]. - Режим

доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>

27. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевезення вантажів залізницею: Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України № 04-5/601 від 29.05.2002 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_601600-02

28. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії та бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та учасників виконавчого провадження Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 26.12.2003 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-03>

29. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення Конституційного Суду України від 01 грудня 2004 року № 18-рп/2004 (Справа № 1-10/2004). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>

30. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>

31. Щодо перевищення розумних строків розгляду справи: Лист Верховного суду України від 25.01.2006 р. № 1-5/45. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v5_45700-06

32. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв забезпечення позову: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 9 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>

33. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 15.05.2006 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-06>

34. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від

- 30.03.2007 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-07>
- 35.Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів № 5 від 08.06.2007 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-07>
- 36.Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>
- 37.Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0011700-07>
- 38.Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30.05.2008 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0007700-08>
- 39.Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 1 від 27.02.2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_001700-09
- 40.Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12 червня 2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09>
- 41.Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. №2 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>
- 42.Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0003700-78>
- 43.Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24

- жовтня 2008 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08>
44. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 14 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>
45. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 04.06.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0005700-10>
46. Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 14 від 23.12.2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0014740-11>
47. Практика ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах. Узагальнення судової ВСУ по цивільним справам. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sudpraktika.in.ua/praktika-uxvalennya-ta-pereglyadu-sudami-zaochnix-rishen-u-civilnix-spravax/>
48. Про судову практику застосування статей 353 - 360 Цивільного процесуального кодексу України: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 11 від 30.09.2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-11>
49. Про перегляд судових рішень із мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 648/0/4-12 від 15.05.2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0648740-12>
50. Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 4 від 30.03.2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-12>

51. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 07 лютого 2014 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2015_rik.html

52. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах (із змінами та доповненнями): Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 10 від 17 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2015_rik.html

53. Про узагальнення практики застосування судами законодавства, що регулює матеріальну відповідальність працівників за шкоду, заподіяну роботодавцю: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №12 від 11 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2015_rik.html

54. Про узагальнення практики розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах: Постанова Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 вересня 2015 року №8 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/postanovi_zh_2015_rik.html

55. Постанови, узагальнення судової практики, правові висновки Верховного Суду України у справах цивільної юрисдикції (2011–2013) / упоряд. Ю. І. Руснак. – К. : Центр навч. л-ри., 2013. – 744 с.

56. Правові позиції Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо застосування законодавства у справах цивільної юрисдикції / упоряд.: Н. О. Гуторова, О. О. Житний, Т. В. Сараскіна. – Х. : Одиссей, 2013. – 512 с.

57. Васильєв С. В. Особливості розгляду окремих категорій цивільних справ : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – Х. : Еспада, 2012. – 480 с.

58. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 344 с.

59. Курс цивільного процесу : підручник / Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого" ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

60. Тертишніков В. І. Основи цивільного судочинства : навч.-практ. посіб. / В. І. Тертишніков. – Х. : ФІНН, 2011. – 380 с.
61. Цивільний процес України : підручник / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; за ред.: Р. М. Мінченко, І. В. Андропова. – Х. : Одиссей, 2012. – 496 с.
62. Цивільне процесуальне право: підручник / [І.С. Ярошенко, І.О. Ізарова, О.М. Єфімовтаін.] ; за заг. ред. І.С. Ярошенко. — К.: КНЕУ, 2014. — 519 с.
63. Практикум з цивільного процесуального права України : Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За заг. ред. І.С. Ярошенко. -К. : ВД Дакор, 2016. - 348 с.
64. Цивільний процес : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / [К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.]. – Х. : Право, 2017. – 234 с.
65. Цивільне процесуальне право України: Підручник/ М.М. Ясинок, М.П. Курило, О.В. Кіріяк, Ю.В. Білоусов, О.О. Кармаза та ін.;За заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинка. - К: Алерта, 2016. - 576 с.

Допоміжна:

66. Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2009. - 19 с.
67. Андрієнко І.С., Боєру В.С. Невідповідність виконавчого документу вимогам закону як підстава для відмови у відкритті виконавчого провадження // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. - № 4. – С. 95-97.
68. Бичкова С.С. Експертиза в цивільному процесі України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, К., 2003. - 19 с.
69. Бичкова С.С. Цивільна процесуальна дієздатність осіб, які беруть участь у справах позовного провадження // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 3. - С. 122-126. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/23609>
70. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження : монографія / С. С. Бичкова. – К. : Атіка, 2011. – 420 с.

71. Бичкова С., Чучкова Н. Особливості цивільної процесуальної правосуб'єктності іноземних осіб в Україні // Право України. - 2011. - № 2. - С. 217-223.
72. Бичкова С.С. Право відповідача на визнання позову: цивільно-правовий аспект // Вісник Харківського університету внутрішніх справ. - 2010. - № 3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2010_50/index.htm
73. Богля С.С. Судові витрати в цивільному судочинстві: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. / Національний ун-т внутрішніх справ, Х., 2005. - с. 19.
74. Болокан І.В. Особливості розгляду судом справ про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі // Вісник Запорізького юридичного інституту. - 2010. - № 1. - С. 51-58. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vzjui/2010_1/index.htm
75. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Оптимізація підготовки цивільних справ до судового розгляду як складові наближення процесуального законодавства України до європейських стандартів судочинства // Форум права. - 2009. - №1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/ejournals/FP/2009-1/09bness.pdf>
76. Бортнік О.Г. Мирова угода на стадіях перегляду судових рішень // Форум права. - 2009. - № 2. - С. 63-69. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09bogpsr.pdf>
77. Братель О. Позов – цивільний процесуальний та матеріально-правовий юридичний факт / О. Братель // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 1. - С. 3-10.
78. Бутенко І. О. Прокурор як суб'єкт цивільно-процесуальних правовідносин / І. О. Бутенко // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2016. - № 1. - С. 45-52.
79. Васильєва-Шаламова Ж.В. Експертиза як основна форма застосування спеціальних знань у цивільному процесі // Бюлетень Міністерства юстиції України - 2009 - № 1 (87) - С. 107-112. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/bmyuu/2009_1/index.htm
80. Васильєв С. В. Джерела цивільного процесуального права України: традиції й інновації : монографія / С. В. Васильєв ; Акад. прав. наук України, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку. – Х. : Еспада, 2013. – 432 с.
81. Верба-Сидор О. Вирішення судом питання про поворот виконання

- в цивільному процесі // Вісник Львівського університету. Серія юрид. - 2011. - Вип. 52. - С. 180-189. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2011_52/index.html
82. Вишняков О.К. Правовий захист в Україні засобами наднаціональної юрисдикції (на прикладі захисту майнових прав) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2011. - № 1. - С. 70-73. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmgu_yur/2011_1/index.htm
83. Волкова Н. В. Деякі питання участі адвоката як представника у цивільному процесі [Електронний ресурс] / Н. В. Волкова // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С. 328-333.
84. Воробель У.Б. Правові наслідки недотримання форми та змісту позовної заяви в цивільному процесі // Часопис Академії адвокатури України. - 2011. - № 10. - С. 1-8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chau/2011-1/content.html>
85. Воробйов О. Про визнання й виконання рішень іноземних судів на території України // Юридична газета. - 2009. - № 15 (196). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/article/1644/>
86. Гетманцев М. О. Уніфікація процесуального права як один з наукових підходів до вдосконалення науки цивільного права / М. О. Гетманцев // Приватне право і підприємництво. - 2016. - Вип. 16. - С. 72-75.
87. Глушкова Д.Г. Підстави виконання рішень українських судів щодо нерезидентів України // Форум права. - 2011. - № 2. - С. 166-172. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11gdgcnu.pdf>
88. Гамбург І.А., Вайнраух Л.А. Механізм скасування судового наказу в сучасному цивільному процесі // Держава та регіони. - 2009. - № 1. - С. 34-40. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/pravo/2009_1/index.html
89. Городовенко В. Територіальність в основі побудови судової системи України // Право України. - 2011. - № 11-12. - С. 189-198.
90. Городовенко В. Проблеми дотримання розумних строків судового розгляду за процесуальним законодавством України // Право України. - 2012. - № 1-2. - С. 404-413.
91. Грабар Н. Особливості наказного провадження як спрощеної правової процедури // Право України. - 2011. - № 4. - С. 169-177.
92. Грабовська О.О. Провадження у справі до судового розгляду:

- проблеми теорії та судової практики // Держава і право. - 2009. - Вип. 46. - С. 311-315. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/9092>
93. Грабовська О. Специфіка формування предмета доказування в цивільному процесі / О. Грабовська // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 3. - С. 15-20.
94. Гусаров К.В. Проблеми цивільної процесуальної правосуб'єктності: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Х., 2000.
95. Глушенко С.В. Окремі питання касаційної перевірки судових рішень у цивільних справах // Вісник Академії адвокатури України. - 2009. - № 3. - С. 91-95. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vaau/2009_3/index.htm
96. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : монографія / К. В. Гусаров. – Х. : Право, 2010. – 352 с.
97. Дроздов О.М. До проблеми перегляду судових рішень на підставі встановлення комітетом з прав людини ООН порушення Україною міжнародних зобов'язань // Адвокат. - 2011. -№ 12. - С. 11-18. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2011_12/index.html
98. Дем'янова О. В. Повноваження суду апеляційної інстанції по скасуванню судових рішень в цивільному судочинстві та підстави їх застосування / О. В. Дем'янова // Форум права. - 2010. - № 4. - С. 274-280. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10dovpiz.pdf>
99. Дем'янова О. В. Окремі аспекти реалізації вимог до рішень суду в світлі підстав для їх зміни або скасування вищестоящими інстанціями в цивільному судочинстві // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 4. - С. 165-169. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chkup/2010_4/index.htm
100. Дрішлюк А. І. Судовий прецедент в цивільному процесі України: нормативні передумови для визнання та шляхи запровадження / А. І. Дрішлюк // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С. 312-318.
101. Заяць Н. Межі розгляду цивільної справи судом касаційної інстанції // Вісник Львівського університету. Серія юрид. - 2009. - Вип. 48. - С. 137-141. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2009_48/index.html

102. Заяць Н. Особливості структурних змін в системі цивільного судочинства України в частині касаційного перегляду справи // Вісник Львівського університету. Серія юрид. - 2011. - Вип. 54. - С. 217-223. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2011_54/index.html

103. Зеленьак Е. С. Правове регулювання оцінки доказів у цивільному процесі [Електронний ресурс] / Е. С. Зеленьак // Вісник Академії адвокатури України. - 2012. - Число 3. - С. 42-46.

104. Зеленьак Е. С. Поняття та сутність оцінки доказів у цивільному процесі / Е. С. Зеленьак // Форум права. - 2013. - № 1. - С. 332-337.

105. Ізарова І. О. Паралельний судовий розгляд у цивільному процесі: приклад Європейського Союзу та українські перспективи / І. О. Ізарова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2016. - Вип. 20. - С. 96-99.

106. Карнаух Т. М. Реформування інституту перегляду судових рішень у цивільних справах // Наукові записки НаУКМА. - Том 116. Юридичні науки. - С. 78-81. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/law/2011_116/index.html

107. Керноз Н. Є. Проблемність визначення "цивільного судочинства" та його видів у Цивільному процесуальному кодексі України / Н. Є. Керноз // Молодий вчений. - 2016. - № 2. - С. 193-201.

108. Коліушко І., Куйбіда. Пріоритети судової реформи на сучасному етапі // Право України. - 2010. - № 5. - С. 55-63.

109. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України / В. В. Комаров. - Х. : Право, 2012. - 624 с.

110. Комаров В. В. Окреме провадження : монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична, І. В. Удальцова ; за ред. В. В. Комарова. - Х. : Право, 2011. - 312 с.

111. Комаров В. Цивільний процес у глобальному контексті // Право України. - 2011. - № 10. - С. 22-45.

112. Комаров В. Цивільне процесуальне право: проблеми методології науки, диференціації та уніфікації судових процедур // Право України. - 2012. - № 1-2. - С. 154-175.

113. Кондратьєва Л.А. Судовий захист неповнолітніх осіб у цивільному процесі України: Автореф. дис. ... кандидата юрид.наук:

- 12.00.03. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, К., 2006. - 20 с.
114. Короед С.О. Накладення арешту на майно та заборона дій щодо його відчуження як заходи забезпечення позову в цивільному процесі // Судова апеляція. - 2009. - № 1(14). - С. 82-91. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/13953>
115. Короед С. О. Судові процедури в різних видах цивільного судочинства / С. О. Короед // Судова апеляція. - 2016. - № 3. - С. 69-77.
116. Коваленко І.А. Деякі особливості цивільного позову в кримінальному процесі // Держава і право. - 2009. - Вип. 46. - С. 490-495. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/9116>
117. Кройтор В. А. Поняття принципу поєднання засад диспозитивності та процесуальної активності суду в цивільному судочинстві / В. А. Кройтор // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2016. - № 2. - С. 143-153.
118. Куликов О. Шляхи удосконалення українського судочинства: погляд у минуле і сьогодення // Юридичний журнал. - 2007. - №7 [Електронний ресурс] // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2728>
119. Куцик К. Класифікація заходів процесуального примусу у цивільному судочинстві / К. Куцик // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 11. - С. 24-28.
120. Лічман Л.Г. Значення судової практики для правозастосування у цивільному судочинстві України // Вісник Верховного суду України. - 2011. - № 6. - С. 34-38. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/vvsu/2011_6/index.html
121. Лічман Л. Г. Деякі пропозиції щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства України / Л. Г. Лічман // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С. 304-312.
122. Літвінова О.В. Особливі відмінності цивільного позову в кримінальному та цивільному судочинстві // Право і безпека. - 2009. - № 4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pib/2009_4/index.htm
123. Лунін С. Поняття принципу змагальності у судовому процесі // Право України. - 2010. - № 3. - С. 126-132. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/PrUk/2010_3/index.htm

124. Лемик Р. Я. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі України (проблеми теорії та практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Нац. акад. внутр. справ України МВС України. - К., 2004.
125. Лемик Р. Правові підстави і межі участі законних представників в цивільних процесуальних правовідносинах / Р. Лемик // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. - 2013. - Вип. 57. - С. 209-215.
126. Луспенник Д.Д. Межі розгляду цивільної справи судом касаційної інстанції: деякі спірні питання // Вісник Верховного суду України. - 2010. - № 9. - С. 27-38. [Електронний ресурс] - Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/vvsu/2010_9/index.html
127. Луспенник Д.Д. Самоконтроль суду першої інстанції у цивільному процесі: правова регламентація та потреба удосконалення і розширення // Судова апеляція. - 2009. - № 3(16). - С. 58-66. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/14001>
128. Луспенник Д. Д. Цивільний процес Європейського Союзу — новітній напрям наукового правознавства та практичної юриспруденції / Д. Д. Луспенник, С. Є. Морозова // Часопис цивільного і кримінального судочинства. - 2016. - № 2. - С. 136-140.
129. Макаруха З.М. Юрисдикція, визнання та виконання судових рішень у цивільних справах транснаціонального характеру в рамках Європейського Союзу // Порівняльно-правові дослідження. - 2009. - № 1. - С. 47-52. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/18345>
130. Маляренко В. Судова реформа та проблематика предмета змін // Право України. - 2010. - № 5. - С. 20-25.
131. Максимова Л. О. Судове провадження: теоритичні та практичні положення реформування / Л. О. Максимова // Європейські перспективи. - 2015. - № 2. - С. 67-72.
132. Мельник Я. Я. Форма судового засідання як елемент режиму цивільної процесуальної безпеки при здійсненні цивільного судочинства / Я. Я. Мельник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 36(1). - С. 118-123.
133. Навроцька Ю.В. Заочний розгляд справи в цивільному процесі

- України: Автореф. дис. ... кандидата юрид.наук: 12.00.03. / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2008. - с. 19.
134. Навроцька Ю.В. Заочний розгляд справи в цивільному процесі України: монографія / Ю.В. Навроцька. - К. : Юрінком Інтер, 2009. - 192 с.
135. Німак М. Особливості порушення справ, що виникають із шлюбних правовідносин // Право України. - 2010. - № 6. - С. 200-208.
136. Неклеса Ю. В. Суб'єкти надання вторинної безоплатної правової допомоги в цивільному процесі / Ю. В. Неклеса // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С. 339-347.
137. Нескороджена Л. Л., Щербак С. В., Сіроткіна М. В. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві: теорія і практика: наук.-практ. посібник - К. : Видавець Фурса С.Я., КНТ, 2008. - 416с.
138. Немеш П. Ф. Процесуально-правовий статус суду як передумова права на відвід у цивільному процесі / П. Ф. Немеш // Форум права. - 2012. - № 2. - С. 486-490.
139. Одосій О. Ю. Процесуальний порядок вжиття заходів забезпечення цивільного позову: окремі аспекти. / О. Ю. Одосій // Цивілістична процесуальна думка. - 2016. - № 2. - С. 37-40.
140. Олійник А.С. Аналіз питань, які виникають при застосуванні норм ЦПК України, що регулюють провадження у цивільній справі до судового розгляду та проведення попереднього судового засідання // Судова апеляція. - 2009. - № 2(15). - С. 58-76. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/13983>
141. Олійник А.С. Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про усиновлення дітей, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки та піклування над дітьми // Судова апеляція. - 2009. - № 1(14). - С. 136-158. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/13960>
142. Олійник А.С. Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про усиновлення дітей, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки та піклування над дітьми (Продовження) // Судова апеляція. - 2009. - № 2(15). - С. 122-144. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/13989>
143. Опришко В. Основні засади судової реформи // Право України. - 2010. - № 5. - С. 14-20.

144. Паліюк В.П. Особливості розкриття банківської таємниці судами. - Київ: Юстініан, 2009. - 384 с.
145. Павлуник І.А. Представництво в цивільному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2002. - 19 с.
146. Пашков С. Завдання і функції судової міліції: проблеми теорії та практики // Право України. - 2010. - № 1. - С.90-94.
147. Петрик В.В. Принципи інституту відводу у цивільному процесі // Адвокат. - 2011. - № 10 (133). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2011_10/index.html
148. Петрик В. В. Поняття та сутність права на відвід у цивільному процесі / В. В. Петрик // Форум права. - 2012. - № 3. - С. 531-536.
149. Петренко В. С. Зловживання процесуальними правами у цивільному судочинстві / В. С. Петренко // Молодий вчений. - 2016. - № 6. - С. 265-269
150. Погрібний С. Захист права власності на нерухоме майно: окремі питання судової практики // Право України. - 2011. - № 5. - С. 77-87.
151. Погребняк О.С. Деякі особливості судового розгляду та судового рішення у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку // Форум права. - 2012. - № 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12podpp.pdf>
152. Перепелиця А.І. Міжнародний досвід виконання примусових рішень правоохоронних органів // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності - 2009. - №2. - С. 205-215. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pppd/2009_2/index.htm
153. Поліщук Н. Проведення у справі до судового розгляду в цивільному процесі України: порівняння із зарубіжним досвідом / Н. Поліщук // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 5. - С. 14-18.
154. Притика Ю.Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2006. - 33 с.
155. Притика Ю. Д. Зміст та класифікація принципів медіації / Ю. Д. Притика// Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 10. – С. 86–92.

156. Притика Ю. Д. Третейський суд у системі альтернативних способів вирішення спорів / Ю. Д. Притика // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 6. – С. 73–78.
157. Проценко Д. Допустимість медіації в цивільних, господарських, адміністративних і трудових спорах / Д. Проценко // Юридичний журнал. – 2013. – № 6/7. – С. 102–107.
158. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / Комаров В.В., Тertiшніков В.І., Баранкова В.В. та інші; за заг. ред. професора В.В. Комарова. - Х.: Харків юридичний, 2008.
159. Проблеми оптимізації цивільного процесу в Україні : монографія / НДІ приват. права і підприємництва Нац. акад. прав. наук України ; за ред. О. Д. Крупчана. – К., 2011. – 179 с.
160. Процесуальні документи в галузях цивільно-правових, трудових, сімейних, господарських, житлових та інших відносин. Зразки, коментарі, пояснення : практ. посіб. / упоряд. Ю. І. Руснак. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 402 с.
161. Пуданс-Шушлебін К.Ю. Зустрічний позов, як засіб захисту інтересів суб'єктів публічної влади // Вісник Верховного Суду України. - 2008. - № 4. - С.46-48.
162. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства // Вісник НАН України. - 2010. - № 3. - С. 33-43. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/27214>
163. Рибак О. С.Правова природа судового доручення у цивільному процесі / О. С. Рибак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 6-1(2). - С. 88-91
164. Рибчак М.Б., Білоусов Ю.В. Поняття та ознаки дискреційних повноважень суду у цивільному процесі // Університетські наукові записки. - 2007. - № 4 (24). - С. 100-108. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://univer.km.ua/journal.php>
165. Рожик Ю. Правова природа висновків органів місцевого самоврядування в цивільному процесі // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 11. - С. 61-64. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/15800>
166. Рябченко С. Сторони у справах про захист прав споживачів // Підприємництво, господарство і право. - 2007.- №7.
167. Рябченко Ю.Ю. Види позовів у захист прав споживачів // Фо-

- рум права. -2008. -№ 1. -С.363-367. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08rjjzpc.pdf>
168. Рябченко О.П. Правове регулювання негайного виконання судових рішень (на прикладі справ про захист прав споживачів) // Форум права. - 2008. - № 3. - С. 437-441 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08repzps.pdf>
169. Розглянуто проблемні питання, пов'язані із впровадженням до ЦПК України процедур Самборська Ю. Процесуальне становище неповнолітніх у справах про позбавлення батьківських прав // Юридичний вісник. - 2011. - № 1. - С. 57-61. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Yurv/2011_1/index.htm
170. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : монографія / Н. Ю. Сакара ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2010. – 256 с.
171. Самбор М. А. Особливості судового способу захисту прав та інтересів споживачів послуг рухомого (мобільного) зв'язку за цивільним процесуальним законодавством України [Електронний ресурс] / М. А. Самбор // Юридична наука. - 2013. - № 5. - С. 14-25. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_5_4
172. Судова практика Верховного Суду України з цивільних справ (2008–2012) / уклад.: А. В. Чухно, Р. Д. Давиденко. – Х. : Одіссей, 2012. – 528 с.
173. Судова практика Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ / Вищ. спеціаліз. суд України з розгляду цивіл. і кримін. справ. – Офіц. вид. – К. : Ін Юре. – 2012. – Кн. 1 : Цивільні справи / упоряд.: М. П. Пшонка, Л. В. Сидорова. – 2012. – 496 с.
174. Сакара Н. Право на справедливий судовий розгляд та національна практика цивільного судочинства // Право України. - 2011. - № 10. - С. 63-77.
175. Самолюк Ю.М. Судове рішення у цивільному процесі: спірні питання // Судова апеляція. - 2009. - № 1(14). - С. 91-98. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/13954>
176. Святоцький О. Судова влада в Україні: актуальні питання реформування // Право України. - 2010. - № 5. - С. 30-39.
177. Святоцька А. В. Практика Європейського суду з прав людини у діяльності українських адвокатів: проблемні аспекти // Право України.

- 2011. - № 7. - С. 111-115.

178. Сеник С. Особливості наказного провадження // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - № 6.

179. Сеник С. Поняття та характерні ознаки наказного провадження // Вісник Львівського університету. - 2010. - Вип. 51. - С. 218-222. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://law.lnu.edu.ua/studentam/journal/>

180. Сеник С. Відмова у відкритті провадження у цивільній справі // Вісник Львівського університету. - 2011. - Вип. 53. - С. 218-224. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://law.lnu.edu.ua/studentam/journal/>

181. Сердюк В.В. Юрисдикція судів України за спеціалізацією: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2003. - 19 с.

182. Снідевич О.С. Забезпечення позову у цивільних справах, що виникають із земельних правовідносин // Часопис Академії адвокатури України - 2010. - № 2. - С. 1-6. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2010-2/content.html>

183. Скоковська Я.П. Організаційно-правові засади діяльності архівного підрозділу суду // Судова апеляція. - 2009. - № 3(16). - С. 116-136. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/14009>

184. Стаднік Г. Правова природа виконавчого збору: фінансово-правові аспекти / // Право України. - 2009. - № 11. - С. 156-164. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/28739>

185. Сібільов Д. Генетичні ознаки виконавчого провадження в системі цивільної юрисдикції // Юрист України. - 2011. - № 2. - С. 35-38. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Yurystukr/2011_2/index.htm

186. Строцький Р.Є. Правове забезпечення виконавчого провадження: історія, сучасність, шляхи вдосконалення // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). - 2009. - № 3(46). - С. 196-200. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2009_3/index.html

187. Соломахіна О. М. Ознаки судової експертизи та порядок її призначення у цивільному процесі України / О. М. Соломахіна // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 66. - С. 354-359.

188. Сопільник Р. Л. Посилення ефективності виконання судових рішень як запорука успішності євроінтеграційних реформ в Україні / Р. Л. Сопільник // Митна справа. - 2015. - № 4. - С. 12-17.
189. Масюк В.В. Актуальні питання виконавчого провадження // Вісник академії адвокатури України. - 2011. - № 2 (21). - С. 240-242. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vaau/2011_2/index.htm
190. Масюк В. Позовна заява: алгоритм складання та подання / В. Масюк. – Х. : Право, 2012. – 76 с.
191. Масюк В. В. Презумпції та преюдиції в цивільному судочинстві : монографія / В. В. Масюк. – Х. : Право, 2011. – 208 с.
192. Мацькевич М. М. Історико-правові аспекти розвитку суду присяжних в Україні після судової реформи 1864 р. / М. М. Мацькевич // Європейські перспективи. - 2015. - Вип. 4. - С. 5-9.
193. Талан Л. Виконавче провадження в структурі цивілістичного процесу // Вісник Академії правових наук. - 2009. - № 2. - С. 97-102. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vapnu/2009_2/zmist.htm
194. Тимченко Г.П. Підготовка справи до судового розгляду: витоки та сучасний стан // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 3. - С. 142-146. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/23578>
195. Тертишников В. Докази як інструмент судового доказування у цивільному судочинстві // Право України. - 2011. - № 10. - С. 77-88.
196. Тимченко Г.П. Проблеми реалізації принципів судочинства при перегляді цивільних справ // Вісник Верховного суду України. - 2010. - № 7. - С.39-43. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/vvsu/2010_7/index.html
197. Тимченко Г.П. Принципи цивільної юрисдикції: Теорія, історія, перспективи розвитку: Монографія. - К.: ТОВ «Юридична думка», 2006. - 412 с.
198. Тимченко Г. Судові дебати як етап судового розгляду в цивільному процесі // Право України. - 2008. - №6.
199. Тимченко Г. Розпорядчі права сторін у судовому процесі: деякі аспекти проблеми // Часопис Київського університету права. - 2010. - № 1. - С. 156-163. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/23330>
200. Тимченко Г. Основні поняття доказового права України: проблеми законодавчого закріплення // Право України. - 2010. - № 12.

- С. 220-228.

201. Ткачук О., Луспеник Д. Перегляд судових рішень Верховним Судом України: проблемні питання правозастосування // Право України. - 2011. - № 10. - С. 107-118.

202. Ткачук О. Сучасні проблеми і напрямки спрощення судових процедур у цивільному судочинстві України / О. Ткачук // Підприємництво, господарство і право. - 2016. - № 5. - С. 19-24.

203. Терешук В. С. Цивільна процесуальна дієздатність неповнолітніх сторін у цивільному процесі / В. С. Терешук // Форум права. - 2013. - № 1. - С. 1018-1023.

204. Удадьцова І. Моделі заочного розгляду справи у цивільному судочинстві // Право України. - 2011. - № 10. - С. 99-107.

205. Устінова-Бойченко Г.М. Процесуальні наслідки прийняття позивачем рішення про заочний розгляд справи // Форум права. - 2012. - № 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12ugmzrc.pdf>

206. Фединак Л.С. Право іноземців на звернення до суду в Україні (цивільно-процесуальні аспекти): Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03. / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка., Львів, 2000.

207. Фортунa Т.Я. Правова природа визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні // Адвокат. - 2011. - № 7. - С. 41-44. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2011_7/index.html

208. Фурса С. Проблемні питання об'єднання та роз'єднання позовних вимог: теорія і практика // Право України. - 2011. - № 10. - С. 89-99.

209. Хіміч С.П. Зустрічний позов як процесуальний засіб захисту інтересів відповідача // Приватне право і підприємництво. - 2011. - № 10. - С. 95-99. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2011_10/index.htm

210. Цірат Г.А. Правове положення іноземців у міжнародному цивільному процесі: досвід міжнародно-правової уніфікації // Вісник Верховного суду України. - 2011. - № 9. - С. 44-48. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/vvsu/2011_9/index.html

211. Чванкін С.А. Добровільне представництво у цивільному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. - Одес. нац. юрид. акад. - О., 2005. - 22 с.

212. Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження в цивільному процесі України: Автореф. дис. ... канд.юрид.наук 12.00.03. / Одеська національна юридична академія. - Одеса, 2004.
213. Чернушенко Є.А. Апеляційне оскарження судових рішень у цивільному процесі на українських землях // Судова апеляція. - 2005. - №1.
214. Чубур М.Ю. Визнання та виконання рішень судів України у цивільних справах на території країн - учасниць Співдружності Незалежних Держав. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/14388>
215. Шабалін А. Особливості становлення та розвитку інституту наказного провадження в європейському процесуальному праві // Право України. - 2010. - № 12. - С. 276-283.
216. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. - Х., 2008. - 20 с.
217. Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2009 рр.) / Д. М. Шадура, О. І. Менів. – Х. : Харків юрид. – Т. 1 : Загальна частина. – 2010. – 536 с.
218. Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2010 рр.) / Д. М. Шадура, О. І. Менів. – Х. : Харків юрид. – Т. 2 : Особлива частина. – 2011. – 664 с.
219. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики // Право України. - 2011. - № 7. - С. 88-93.
220. Шиманович О.М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): Автореф. дис. ... канд.юрид.наук: 12.00.03 - К.: Київський націон. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2005. - 20 с.
221. Шиманович О. Вимоги, що пред'являються до судового рішення в цивільному процесуальному законодавстві // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 11. - С. 56-60. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/15799>
222. Шиманович О. М. Відновлення втраченого судового провадження у цивільному процесі // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». Том 24 (63). - 2011 г. - С. 90-97. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

- http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/UZTNU_law/2011_1/index.html
223. Шиян О. До питання встановлення вини у справах з відшкодування шкоди, завданої джерелами підвищеної небезпеки // Право України. - 2010. - № 6. - С. 208-214.
224. Шкляр Т.О. Виконавче провадження: правове регулювання // Ученые записки Таврического національного университета им. В. И. Вернадского. - 2008. - № 2. - С. 130-133. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/UZTNU_law/2008_2/index.html
225. Шпенюк Д. Третейські суди в Україні: правова природа та перспективи розвитку / Д. Шпенюк // Вісник Вищого адміністративного суду України. - 2012. - № 2. - С. 23-30.
226. Штефан О. Альтернативна судова юрисдикція з розгляду цивільних справ у країнах ЄС / О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2013. - № 3. - С. 55-62.
227. Ясинок М. М. Окреме провадження і народні засідателі: історико-правовий огляд // Часопис Київського університету права. - 2009. - № 2. - С. 160-164. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/handle/123456789/25092>
228. Ясинок М. Висновок експерта як доказ у справах щодо обсягу правосуб'єктності фізичних осіб // Право України. - 2010. - № 3. - С. 146-152. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/PrUk/2010_3/index.htm
229. Яценко Н. Г. Цивільна процесуальна правосуб'єктність суду / Н. Г. Яценко // Вісник Академії адвокатури України. - 2013. - Число 1. - С. 51-56.
230. Ящук Т. І. Узагальнення судової практики вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб) / Т. І. Ящук, Н. О. Телегіна // Судова апеляція. - 2016. - № 3. - С. 108-159.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/a#Find>
2. Єдиний державний реєстр судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського: <http://www.nbu.gov.ua/>

І.С. АНДРІЄНКО

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

Навчальний практикум